

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

กวีนิพนธ์สำหรับเด็กในหนังสือเรียนประถมศึกษาญี่ปุ่น
Children's Poetry in Japanese Elementary School Textbook

โดย
อาจารย์ ดร.ภัทร์อร พิพัฒน์กุล
คณะมนุษยศาสตร์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัยจากเงินรายได้คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สัญญาเลขที่ 303/2559
ประจำปีงบประมาณ 2559

ตุลาคม 2560

สารบัญ (Table of contents)

บทที่	หน้า
สารบัญ	
บทคัดย่อภาษาไทย	1
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	2
หน้าประกาศคุณูปการ	3
บทที่ 1 บทนำ (Chapter 1)	4
1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา	4
2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	5
3. ขอบเขตของโครงการวิจัย	5
4. สมมุติฐาน	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Chapter 2)	7
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย (Chapter 3)	12
3.1 การสำรวจกวีนิพนธ์ในหนังสือเรียนสามสำนักพิมพ์	12
3.2 กวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนในยุค 1950-1980	15
3.3 กวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนในยุค 1991-2014	19
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล (Chapter 4)	23
4.1 “เมฆปลาหว” นาคากะวะ ริเอโกะ	24
4.2 “เพลงใบไม้ผลิ” คุซาโนะชิมเป	27
4.3 “แสงอาทิตย์ยามเย็นช่วยดันหลัง” ซะกะตะ อิโรโอะ และ “มีชีวิต” ทะนิงะวะ ชุนตะโร	28
4.4 “ใบยสุริ” คาวาอิ ซุอิเม	31
4.5 กวีนิพนธ์ที่มีสำนักพิมพ์คัดเลือกมาบรรจุในหนังสือเรียนมากกว่า 1 แห่ง และได้รับการตีพิมพ์มากกว่า 4 ครั้ง	32
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ (Chapter 5)	36

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บัญชีตาราง (List of tables)	
ตาราง 1 การเปลี่ยนแปลงของการปรับปรุงการศึกษาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง	10
ตาราง 2 กวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนของสามสำนักพิมพ์หลักที่ตีพิมพ์มากกว่า 2 สมัย	13
ตาราง 3 กวีนิพนธ์สำหรับเด็กที่ได้รับการคัดเลือกให้บรรจุในหนังสือเรียนประถมศึกษา ค.ศ.1951-2014 (นับตามจำนวนครั้งได้ 5 ครั้งขึ้นไป)	23
บัญชีภาพประกอบ (List of illustrations)	
1. ตัวอย่างเนื้อเรื่องอ่านและกวีนิพนธ์ “เมฆปลาขาว” จากหนังสือเรียนประถมศึกษาปีที่ 1	66
บรรณานุกรม (Bibliography)	38
ภาคผนวก (Appendix)	40
รายการกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษา สำนักพิมพ์นิฮงโอะเซกิ (Nihonshoseki)	
รายการกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษา สำนักพิมพ์มิตสึมุระโทะโอะ (Mitsumuratosho)	
รายการกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษา สำนักพิมพ์โตเกียวโอะเซกิ (Tokyoshoseki)	
อภิธานศัพท์ (Glossary)	
ประวัติย่อผู้วิจัย (Vita)	

กวีนิพนธ์สำหรับเด็กในหนังสือเรียนประถมศึกษาญี่ปุ่น

Children's Poetry in Japanese Elementary School Textbook

บทคัดย่อภาษาไทย

กวีนิพนธ์สำหรับเด็กในญี่ปุ่นแพร่หลายมาพร้อมกับการปฏิรูประบบการศึกษาสมัยใหม่ นักเขียนและกวีที่มีชื่อเสียงจำนวนมากสร้างสรรค์ผลงานประเภทกวีนิพนธ์และบทเพลงที่ชาวญี่ปุ่นรู้จักดี ยังมีการอ่านและเรียนรู้ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นพัฒนาประเทศจนมีความเจริญทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและการแข่งขันทางการศึกษาตามมา กวีนิพนธ์ถูกนำมาใช้ในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาของญี่ปุ่น เพื่อเน้นให้เด็กๆ ตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติรอบตัว เกิดความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ในทศวรรษ 1990-2000 เป็นสังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร เกิดปัญหาการกลั่นแกล้งในโรงเรียนและการไม่เข้าเรียน สมัยที่เรียกกันว่า “ทศวรรษที่หายไป” (The Lost Decade) นี้เป็นแรงกดดันหนึ่งที่ทำให้เด็กๆ ขาดความฝัน กวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนยุคนี้ นอกจากมีเนื้อหาสอนภาษาและทักษะในการอ่านและเขียนเหมือนกับที่เคยมีมาแล้ว ยังแฝงความหมายที่ลึกซึ้งของการให้กำลังใจ มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับการตระหนักคุณค่าของชีวิตและสังคม หลังปี ค.ศ.2000 มีการปรับปรุงการศึกษาให้เหมาะสมกับสังคมเศรษฐกิจที่มีรูปแบบไร้พรมแดน กวีนิพนธ์ที่พบในหนังสือเรียนยุคปัจจุบัน ส่วนใหญ่สะท้อนแง่คิดเกี่ยวกับชีวิตและความมีน้ำใจยอมรับความแตกต่างของมนุษย์ร่วมโลก กวีนิพนธ์เหล่านี้เป็นการสะท้อนภาพสังคมที่ผู้คนสิ้นหวังหรือต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ สร้างแรงบันดาลใจให้สังเกตและหาความสุขและความดีงามจากสิ่งรอบตัว นับว่ากวีนิพนธ์สำหรับเด็กในหนังสือเรียนนั้น นอกจากเป็นวัฒนธรรมทางภาษาที่ผู้ใหญ่ต้องการปลูกฝังสู่เด็กแล้ว ยังแฝงคำถามที่สะท้อนให้เห็นความไม่มั่นคงของวิถีชีวิตชาวญี่ปุ่น และกระตุ้นให้ผู้อ่านได้พยายามหาคำตอบด้วย

คำสำคัญ : กวีนิพนธ์สำหรับเด็ก, หนังสือเรียนระดับประถมศึกษา

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract)

Children's Poetry was widespread throughout Japan at the time of the modern education reform. Many authors of children's poetry and songwriters are well known up until now. Their literary works are widely read and studied. After World War II, Japan was in an era of high economic growth however during that time many problems arose concerning the environment and competition in education. Poetry was used in elementary school textbooks, to teach the children about the importance of their surroundings. Children learned to think and use their imagination. In 1990-2000, an era of information and technology, there were many problems regarding bullying and truancy in school. This period, which was called "the Lost Decade", caused the younger generation to lose interest in their aspirations and dreams. The poetry in textbooks at the time was used for teaching grammar, reading and writing as had been done with textbooks in the past. Despite this the real emphasis was in terms of content, they represented the value of life and society. After the year 2000, the Educational regulations were revised to suit a borderless economic society. Poetry for children that appeared in textbooks at the time, reflected the people who were facing disappointment and seeking emotional support. Poetry motivates children to learn to observe and find happiness in their environment. It can be said that children's poetry is not only the language of the culture that adults try to pass down to the next generation, but also a way in which to explore questions related to the instability in everyday life, and stimulate the readers to look for answers.

Keywords: Children's Poetry, Elementary school textbooks

หน้าประกาศคุณูปการ

โครงการวิจัย เรื่อง “กวีนิพนธ์สำหรับเด็กในหนังสือเรียนประถมศึกษาญี่ปุ่น” ได้เสร็จสิ้น สมบูรณ์ลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยอย่างดีมา ตลอด ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณบดีและรองคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ ที่ เข้าใจและให้กำลังใจการทำวิจัยทางสายวรรณคดีญี่ปุ่น ซึ่งในประเทศไทยยังมีนักวิจัยด้านนี้น้อยมาก และเล็งเห็นว่าโครงการนี้จะประโยชน์ในการศึกษาเกี่ยวกับกวีนิพนธ์และวรรณคดีญี่ปุ่นต่อไป โดยให้ ทุนสนับสนุนจากเงินงบประมาณเงินรายได้คณะมนุษยศาสตร์ประจำปีงบประมาณ 2559 ทำให้ผู้วิจัย สามารถดำเนินการวิจัยสิ้นสุดในปี 2560 ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

ในการดำเนินการวิจัยนี้ต้องใช้แหล่งข้อมูลในการค้นคว้านี้เป็นห้องสมุดและเอกสารเฉพาะทาง ของประเทศญี่ปุ่น ขอขอบคุณ MS.MICHELLE SMYTH และ MS.MORITSU MAYUKO นักศึกษาชาว ญี่ปุ่นจากมหาวิทยาลัย Tokyo University of Foreign Studies ที่ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นกวีนิพนธ์ จากหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาของญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองถึงปัจจุบัน (ค.ศ.1945-2015) จากห้องสมุดต่างๆ ในโตเกียว

ขอขอบคุณนักวิจัยทั้งชาวไทยและชาวญี่ปุ่นจากหลายสังกัดในเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา ที่ให้ ข้อเสนอแนะต่างๆ ในขณะที่ผู้วิจัยนำเสนอผลงานในการประชุมวิชาการระดับชาติสมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 11 ระหว่างวันที่ 23 – 24 พฤศจิกายน 2560 ณ คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขอขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิและกองบรรณาธิการวารสาร jsn Journal วารสารวิชาการของสมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย (URL: jsat.or.th) ที่ได้พิจารณาบทความวิชาการ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยนี้ และอนุมัติให้ตีพิมพ์ในวารสารฉบับ vol.7 no.2 ซึ่งเป็นฉบับปี 2560 ซึ่งเป็นปีแห่งการฉลองในโอกาสครบรอบ 130 ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น นับเป็นเกียรติแก่ผู้วิจัยอย่างยิ่ง

ขอบคุณคณาจารย์ในสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น เพื่อนร่วมงานทุกท่านที่ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ เสมอมาและสนับสนุนผู้วิจัยให้สามารถการทำงานวิจัย ควบคู่กับการปฏิบัติภาระงานด้านอื่นได้จนลุล่วง

บทที่ 1 บทนำ (Chapter 1)

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

กวีนิพนธ์ของญี่ปุ่นสืบทอดมาตั้งแต่โบราณ ปรากฏในประวัติศาสตร์วรรณคดีกว่าพันปี หนังสือรวมกวีนิพนธ์เล่มแรกคือ “มันโยชู” คาดว่ารวบรวมผลงานจากทั้งชนชั้นสูงและสามัญชนไว้ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 700 กวีนิพนธ์มีความไพเราะและเปี่ยมด้วยสุนทรียะ จัดเป็นวรรณคดีประเภทหนึ่งที่ทรงคุณค่า เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการอ่านและเขียนมาช้านาน กวีนิพนธ์สำหรับเด็กเป็นอีกแขนงหนึ่งของงานประพันธ์สมัยใหม่ แพร่หลายในช่วงหลังการเปิดรับวิทยาการจากตะวันตกเข้ามาพัฒนาประเทศในสมัยเมจิ (ค.ศ.1868) แนวคิดด้านความก้าวหน้าทางการศึกษาและการใส่ใจในพัฒนาการของเด็กเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้วงการวรรณกรรมสำหรับเด็กเฟื่องฟูในยุคหนึ่ง นักเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กจำนวนมากที่สร้างสรรค์ผลงานอันยังคงเป็นที่รู้จักจนถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัยได้เคยศึกษาด้านานเทพญี่ปุ่นในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาในช่วงก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง¹ พบว่าหนังสือเรียนได้บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับจักรพรรดิเพื่อปลูกฝังแนวคิดรักชาติ สอดคล้องกับนโยบายสนับสนุนสงครามของรัฐ ประกอบกับสังคมยุคนั้นมีการรณรงค์ด้านการทหารผ่านวรรณกรรมสำหรับเด็กและหนังสือพิมพ์ ทำให้เกิดบรรยากาศฮึกเหิมในการทำสงคราม หลังจากญี่ปุ่นพ่ายแพ้ หนังสือเรียนและวรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีเนื้อหาชาตินิยมถูกต่อต้านและกำจัดออกจากสังคมเป็นเวลานาน ความพยายามของนักเขียนและนักวิจัยในยุคต่อมาทำให้ด้านานเทพและวรรณคดีโบราณกลับมาเป็นที่นิยมขึ้นใหม่ได้ การศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กหลังสงครามในหนังสือเรียนจะทำให้ทราบถึงแนวคิดที่ผู้ใหญ่ต้องการปลูกฝังสู่เด็ก แนวคิดที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับการศึกษา และยังสะท้อนความเปลี่ยนแปลงของสังคมญี่ปุ่นในแต่ละช่วงสมัย กวีนิพนธ์สำหรับเด็กที่ปรากฏในหนังสือเรียนหลังสงครามมีทั้งที่เป็นวรรณคดีโบราณและงานประพันธ์สมัยใหม่ การนำมาบรรจุในหนังสือเรียนนั้นต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการเรียนรู้ภาษาซึ่งแตกต่างกันไปตามระดับชั้น จึงน่าสนใจว่ารูปแบบการนำเสนอและเนื้อหาของกวีนิพนธ์สำหรับเด็กที่ถูกคัดสรรนี้จะมีความหลากหลายและถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งอย่างไร

ผู้วิจัยประสงค์จะศึกษาประวัติความเป็นมา เนื้อหารายละเอียดของกวีนิพนธ์สำหรับเด็ก และนำเสนอความสำคัญกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนของญี่ปุ่น โดยกำหนดขอบเขตการวิจัยเป็นช่วงสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน การศึกษาเกี่ยวกับกวีนิพนธ์สำหรับเด็กของญี่ปุ่นนี้จัดเป็นองค์ความรู้ใหม่สำหรับประเทศไทย ผู้วิจัยเชื่อว่าจะสามารถนำผลของการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่นในประเทศไทยได้ นอกจากนี้ยังอาจนำความรู้ขึ้นมาเป็นตัวอย่างเพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา หรือการให้ความสำคัญกับกวี

¹ ภัทรธร พิพัฒน์กุล “โคะจิกิ: จากด้านานเทพสู่หนังสือเรียนและวรรณกรรมสำหรับเด็ก” วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2557

นิพนธ์สำหรับเด็กของไทยในฐานะวรรณกรรมอันทรงคุณค่าได้เช่นเดียวกับญี่ปุ่น ในการวิจัยนี้ จำเป็นต้องค้นคว้าจากเอกสารอ้างอิงและตำรา สื่อการเรียนการสอนของญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน เพื่อประมวลข้อมูลและวิเคราะห์บทบาทของกวีนิพนธ์ ความหมาย บริบททางสังคมที่เกี่ยวข้องกับกวีนิพนธ์สำหรับเด็ก รวมทั้งวิเคราะห์ความแตกต่างของแนวคิดและการถ่ายทอดคุณค่าทางวรรณศิลป์และการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นสำหรับเด็กระดับประถมศึกษาของญี่ปุ่นในแต่ละยุคสมัยด้วย

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 2.1. เพื่อศึกษารูปแบบการประพันธ์และความหมายของกวีนิพนธ์สำหรับเด็กในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาของญี่ปุ่น
- 2.2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของบริบททางสังคมญี่ปุ่นที่มีต่อการนำเสนอ กวีนิพนธ์สำหรับเด็กในแต่ละช่วงสมัย ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน

3. ขอบเขตของโครงการวิจัย

- 3.1 หนังสือเรียนภาษาญี่ปุ่นสำหรับระดับประถมศึกษาที่ใช้ตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน
- 3.2 คู่มือการสอน เอกสาร ตำรา งานวิจัยและสื่อการเรียนการสอนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

4. สมมุติฐาน

- 4.1. รูปแบบการประพันธ์และความหมายของกวีนิพนธ์สำหรับเด็กในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาของญี่ปุ่น มีความหลากหลายและแตกต่างตามระดับชั้น เป็นการคัดสรรโดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการเรียนรู้ภาษาของเด็กญี่ปุ่น กวีนิพนธ์แต่ละบทมีความหมายลึกซึ้งที่แสดงวัฒนธรรมทางภาษาอันทรงคุณค่าที่ผู้ใหญ่ต้องการปลูกฝังสู่เด็ก
- 4.2. อิทธิพลของบริบททางสังคมญี่ปุ่นมีผลต่อนโยบายการนำเสนอ กวีนิพนธ์สำหรับเด็กในแต่ละช่วงสมัย ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน (2014) กวีนิพนธ์สำหรับเด็กในช่วง 70 ปีที่ผ่านมาจึงสะท้อนความเคลื่อนไหวของสังคมญี่ปุ่น โดยเฉพาะแนวคิดด้านวรรณกรรมสำหรับเด็กและการศึกษา ซึ่งนับเป็นมุมมองหนึ่งที่จะประเมินสถานการณ์ในอนาคตต่อไปได้

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Chapter 2)

สิ่งที่ญี่ปุ่นให้ความสำคัญมาโดยตลอดคือมาตรการด้านการศึกษา ส่วนหนึ่งของการ “การปฏิรูปสมัยเมจิ”² มีการปฏิรูปการศึกษาและใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ ทำให้ประชาชนมีความจงรักภักดีต่อประเทศ มีการกำหนดแบบเรียนและภาษาที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศ ระบบการศึกษาในปีค.ศ.1872 สร้างโอกาสในการศึกษาของเด็กอายุ 6 ปีขึ้นไปอย่างทั่วถึง คำกล่าวที่มีชื่อเสียงของนักคิดชื่อ ฟุกุซะวะ ยูกิชิ (Fukuzawa Yukichi 1835-1901) ที่ว่า “ฟ้าไม่ได้สร้างคนให้อยู่เหนือคนและไม่ได้สร้างคนให้อยู่ใต้คน” แสดงให้เห็นความสำคัญของการศึกษาว่าจะนำมาซึ่งความสำเร็จของตนและชาติ

ค.ศ.1887 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการคนแรกของญี่ปุ่นคือ โมะริ อะริโนะริ (Mori Arinori) สนับสนุนรูปแบบการศึกษาของเยอรมันคือรัฐบาลกลางควบคุมการศึกษาระดับประถมอย่างเข้มงวดเพื่อสร้างพลเมืองที่จงรักภักดีต่อชาติและจักรพรรดิ และได้บัญญัติข้อความด้านการศึกษาที่เทิดทูนองค์จักรพรรดิที่เรียกว่า “เคียวอิคุ โชกุโกะ” (Kyōiku Shōkugo) ซึ่งเป็นนโยบายปลูกใจเยาวชนที่รัฐประสบความสำเร็จ จากนั้นญี่ปุ่นได้เข้าสู่ยุคแห่งสงครามและอิทธิพลของกลุ่มนักการเมืองนิยมการทหาร ยูพา คลังสุวรรณ (2004; 94-95) กล่าวว่าในยุคนั้น “การศึกษากลายเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการสอนการปกครองทางการเมือง”³ อิริเอะ โยโกะ (2001; 16-17) กล่าวว่า “ญี่ปุ่นสมัยสงครามนำรูปแบบการศึกษาแบบนาซีเยอรมันมาเป็นตัวอย่าง ปลูกฝังเยาวชนให้รักชาติและเคารพสูงสุดต่อจักรพรรดิ หลักสูตรพลเมืองญี่ปุ่น(Kokuminka) คือการปลูกใจเยาวชนในทุกวิชา”⁴ รัฐบาลญี่ปุ่นกำหนดให้ใช้ “หนังสือเรียนแห่งชาติ” (Kokuteikyōkashō) ในวิชาศึกษาทั่วไป หนังสืออ่านประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ภูมิศาสตร์ ตั้งแต่ค.ศ.1904 หรือในช่วงที่เกิดสงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย หนังสือเรียนแห่งชาตินี้มีการปรับปรุง 5 ครั้งและใช้มาตลอดจนถึงเมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง (1945)

เมื่อญี่ปุ่นเป็นฝ่ายผู้แพ้ในสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุมของสหรัฐอเมริกาในค.ศ.1945-1952 นโยบายของรัฐบาลในด้านต่างๆ ล้วนอยู่ภายใต้แนวคิด “ประเทศแห่งสันติภาพ” สร้างระบบการศึกษาใหม่ โดยผ่านการอนุมัติจากสหรัฐฯ หนังสือเรียนสำหรับเด็กประถมศึกษาได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่ ลบล้างแนวคิดเชิดชูจักรพรรดิและภาพความงามของสงครามออก มีคำสั่งให้ใช้หนังสือเรียนเดิมที่ขีดหมึกดำทับข้อความที่เกี่ยวกับการทหารและจักรพรรดิออก ค.ศ. 1946 คณะกรรมการทางการศึกษาจากสหรัฐอเมริกา ร่วมกับฝ่ายญี่ปุ่นจัดทำระบบการศึกษาใหม่ วัตถุประสงค์หลักในสมัยนั้นคือ “การเคารพและให้คุณค่าต่อปัจเจกบุคคล” (個人の価値と尊厳)

² การเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยมีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่แทนรัฐบาลทหารของโชกุน และให้จักรพรรดิมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ค.ศ.1868

³ ยูพา คลังสุวรรณ. ญี่ปุ่นสร้างชาติด้วยความรักและภักดี ภูมิหลังทางวัฒนธรรมของสังคมญี่ปุ่น, ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ, สำนักพิมพ์มติชน. 2004.

⁴ Irie Youko(2001). Nihon ga Kaminokuni datta jidai, Iwanami Shoten, 2006.

รูปแบบโรงเรียนคือ ประถมศึกษา 6 ปี มัธยมต้น 3 มัธยมปลาย 3 และอุดมศึกษา 4 ปี ให้ได้ศึกษาโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน ทั้งชายและหญิงมีสิทธิในการศึกษาเท่าเทียมกัน มีโรงเรียนสหศึกษา นับเป็นรากฐานของการศึกษาแบบประชาธิปไตยที่ปฏิรูปใหม่ ค.ศ.1947 จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาแบบสมัยใหม่ ที่พัฒนามาสู่ระบบการศึกษาในปัจจุบัน

กฎหมายการศึกษาพื้นฐาน (教育基本法) ที่มีการบัญญัติไว้ในค.ศ.1947 เกิดขึ้นพร้อมกับการสร้างประเทศบนฐานของความเป็นประชาธิปไตย เพื่อเน้นคุณภาพชีวิตของคนและสร้างสันติภาพในโลก รัฐบาลมีแนวคิดที่ว่า “การศึกษาไม่ใช่เครื่องมือสำหรับบ่อะไรบางอย่าง” แต่การศึกษาต้องเป็นสิ่งที่ “สร้างความสมบูรณ์ของมนุษย์” (full development of personarity) ในเวลาเดียวกันที่จะต้องสร้างประเทศและสังคมที่มีบุคคลากรที่มีแนวคิดสันติภาพ รัฐถือว่าคนทุกคนมีสิทธิในการรับการศึกษา ดังระบุในมาตราที่ 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีความสอดคล้องกับกฎหมายการศึกษาพื้นฐาน หากกล่าวถึงการศึกษานี้ของญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง อาจสรุปได้ดังนี้

- 1) การปรับระบบโรงเรียน เพิ่มการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี ให้เด็กๆ มีสิทธิเข้าเรียนได้เหมือนกันทั้งหญิงและชาย
- 2) การพัฒนาการศึกษาจากมุมมองทั้งในและต่างประเทศ เปิดโอกาสให้โรงเรียนรับนักเรียนที่อยากเรียนเข้าเรียนได้ จำนวนโรงเรียนก็มีเพิ่มมากขึ้น จากเดิมที่แต่ละโรงเรียนขาดอิสระในการตัดสินใจ แตกต่างจากเดิมที่ต้องดำเนินการตามนโยบายทางการทหารของรัฐบาลมาตลอดในช่วงก่อนสงคราม กระทรวงศึกษาธิการซึ่งเคยมีหน้าที่สั่งการจากศูนย์กลาง เปลี่ยนรูปแบบเป็นผู้ให้การสนับสนุน สิ่งที่ใช้เป็นมาตรฐานสำหรับการศึกษาทั่วประเทศคือ “คู่มือครูเพื่อแนะแนวการเรียนการสอน” (学習指導要領)

หนังสือเรียนฉบับแรกที่รัฐบาลญี่ปุ่นออกหลังสงครามคือ “ความเป็นมาของญี่ปุ่น (Kuninoayumi)” (1946) เล่าประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยอาณาจักรแรกคือ “ยะมะโตะ” การไม่กล่าวถึงตำนานเทพหรือที่มาของจักรพรรดิเลยนี้แตกต่างจากหนังสือเรียนสมัยก่อนและระหว่างสงคราม กฎหมายการศึกษาในโรงเรียนถูกบัญญัติขึ้นใหม่เมื่อค.ศ.1947 เกิดหนังสือเรียนภาษาญี่ปุ่นระดับประถมศึกษาปรับปรุงใหม่ทั้งหมด 15 เล่ม มีความแตกต่างจากสมัยหนังสือเรียนแห่งชาติ ใช้คำเรียกภาษาญี่ปุ่นว่า “ภาษาแห่งชาติ” (Kokugo) เนื้อหาของหนังสือเรียนในระดับประถมศึกษาตอนต้น ส่วนที่เป็นคำสอน คติเตือนใจต่างๆ เปลี่ยนเป็นการนำหัวข้อที่ใกล้ตัวเด็ก เช่น ชีวิตประจำวัน หรือเรื่องของธรรมชาติ สังคม ศิลปะ ฯลฯ ในหนังสือเรียนประถมศึกษาตอนปลายมีการนำวรรณกรรม กวีนิพนธ์ เรื่องเล่า นิทาน บทละครมาประกอบ

จากความมุ่งมั่นพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อพยายามกอบกู้ประเทศจากพินาศภัยสงคราม นโยบายของรัฐและแนวคิดทางการศึกษาเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เกิดระบบการศึกษาแผนใหม่ ค.ศ.1956 มีการปรับปรุงหนังสือเรียนเป็น “ภาษาญี่ปุ่นใหม่” (Atarashii Kokugo) เน้นเนื้อหาฝึกทักษะทางภาษาทั้งฟัง

ผู้อ่านเขียนที่เหมาะสมสำหรับแต่ละระดับชั้น หนังสือเรียนทุกวิชาเปลี่ยนเป็นการออกและควบคุมโดยองค์กรภาคเอกชน จึงมีความหลากหลายและเกิดการแข่งขันมากขึ้น

กระแสความสนใจในวรรณกรรมและวัฒนธรรมดั้งเดิมมีต่อเนื่องมาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 สังคมประชาธิปไตยทำให้สามารถศึกษาวิจัยในหัวข้อที่เคยเป็นเรื่องต้องห้ามในอดีตได้อย่างอิสระ ในช่วงปี 1970-1980 สภาพเศรษฐกิจเจริญสูงสุด หนังสือภาพ การ์ตูนและวรรณกรรมสำหรับเด็กเป็นที่นิยมแพร่หลาย อาจเนื่องจากผู้คนโหยหาความอุดมสมบูรณ์ทางจิตใจในขณะที่สังคมอุดมไปด้วยความเจริญทางวัตถุ มีการเสียดสีจากต่างชาติด้วยคำพูด “Japan as No.1” หรือการพยายามนำเสนอว่าญี่ปุ่นเป็นหนึ่งในประเทศเจริญแล้วบนเวทีโลก เช่นการจัดงาน Expo ที่โอซาก้า

สังคมญี่ปุ่นตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 ประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจฟองสบู่ การพัฒนาล่าช้า รัฐบาลไม่สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดคำถามเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของคนญี่ปุ่น ประกอบกับภัยธรรมชาติและภาวะกดดันจากทั้งในและต่างประเทศ จนเป็นที่มาของการเรียกช่วงสมัยนี้ว่า “ทศวรรษที่หายไป” (The lost decades) เกิดปัญหาสังคมด้านการศึกษาและศีลธรรม ความสิ้นหวังของผู้คนและความไม่กระตือรือร้นของคนรุ่นใหม่ สังคมผู้สูงอายุ คดีอาชญากรรมและการฆ่าตัวตายจากความเครียดเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่อง เมื่อญี่ปุ่นเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 รัฐบาลพยายามสร้างความหวังให้ประชาชนว่าจะคลี่คลายปัญหาทุกอย่างลงได้ มีการออกแบนโยบายในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการปรับปรุงการศึกษาให้เข้ากับยุคสมัยแห่งความเจริญทางข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดน บรรยากาศของความหวังคุกรุ่นขึ้นใหม่แต่กลับกลายเป็นความผิดหวังเมื่อเกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวและสึนามิเขตโตฮอกกุ (2011) ซึ่งกรณีโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ที่สร้างความสูญเสียมากมายนั้นทำลายความเชื่อถือที่ผู้คนเคยมีต่อรัฐบาลซ้ำอีก

อย่างไรก็ตาม แม้สังคมญี่ปุ่นผกผันตามระบบเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และภัยพิบัติต่างๆ ตลอดช่วงเวลาหลังสงคราม รัฐบาลในทุกยุคสมัยยังให้ความสำคัญกับนโยบายด้านการศึกษา และปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ โดยมีคณะกรรมการการศึกษาและสำนักพิมพ์ หนังสือเรียนที่ดำเนินงานตามนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่ารัฐบาลญี่ปุ่นให้ความสนใจกับเนื้อหาของหนังสือเรียน โดยเฉพาะหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาซึ่งมีส่วนปลูกฝังเยาวชนชาวญี่ปุ่นให้เกิดการเรียนรู้ทั้งทางวิชาภาษาญี่ปุ่นและแนวคิดค่านิยมที่สืบทอดต่อมาจากอดีต วรรณกรรมอันทรงคุณค่าได้รับการคัดสรรให้บรรจุไว้ในหนังสือเรียนมาตลอดจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบัน สำนักพิมพ์ที่ได้รับสิทธิการตีพิมพ์หนังสือเรียนภาษาญี่ปุ่นสำหรับเด็กระดับประถมศึกษา มี 5 แห่ง ได้แก่

สำนักพิมพ์โตเกียวโชเซเกกิ 東京書籍株式会社

<http://ten.tokyo-shoseki.co.jp/text/shou/kokugo/>

สำนักพิมพ์กักโกโชโซ 学校図書株式会社

<http://www.gakuto.co.jp/web/jun/junkokugo/>

สำนักพิมพ์ซันเซโด 株式会社三省堂

<http://tb.sanseido.co.jp/kokugo/27eKokugo/index.html>

สำนักพิมพ์เคียวอิกุซุบุง 教育出版株式会社

<http://www.kyoiku-shuppan.co.jp/view.rbz?pnp=100&pnp=551&ik=1&nd=551&cd=2486>

สำนักพิมพ์มิตสึมุระโทะโซ 光村図書出版株式会社

http://www.mitsumura-tosho.co.jp/kyokasho/s_kokugo/index.html

นอกจากข้อมูลเกี่ยวกับกวีนิพนธ์และนักเขียนแล้ว เนื้อหาและการนำเสนอ กวีนิพนธ์ในหนังสือเรียนยังมีการปรับเปลี่ยนตามนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาล จากรายงานการดำเนินงานด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาฯ ญี่ปุ่น (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology) สามารถสรุปอิทธิพลของบริบททางสังคมกับนโยบายการปรับปรุงการศึกษาของรัฐบาล ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองได้ดังนี้

ตาราง 1 การเปลี่ยนแปลงของการปรับปรุงการศึกษาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง⁵

1945-1952 สมัยของการสร้างพื้นฐานการศึกษาระบบใหม่จากคำแนะนำของคณะกรรมการการศึกษา	
<u>บริบททางสังคม</u> ความเป็นอิสระและประชาธิปไตย ภายใต้กรอบที่สหรัฐอเมริกากำหนด	<u>นโยบายทางการศึกษาหลัก</u> - มีรัฐธรรมนูญ กฎหมายพื้นฐานการศึกษาใหม่ - ระบบการศึกษา 6-3-3 กฎหมายโรงเรียน - ขยายการศึกษาภาคบังคับและระบบแจกหนังสือเรียน - จัดตั้งคณะกรรมการการศึกษา
1952-1971 สมัยการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับความเจริญทางเศรษฐกิจ	
<u>บริบททางสังคม</u> ความเจริญทางเศรษฐกิจและ อุตสาหกรรม ความต้องการบุคคลากร สูง รายได้ประชากรเพิ่มขึ้น ประชาชนมีความตื่นตัวทางการศึกษา	<u>นโยบายทางการศึกษาหลัก</u> - ปรับปรุงคู่มือครูหลายครั้ง - ระบบการศึกษาสมัยใหม่ (1968) - ระบบโรงเรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัย - มีระบบเงินสนับสนุนสำหรับมหาวิทยาลัยเอกชน
1971-1984 การปรับปรุงระบบการศึกษาภายใต้ความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างมั่นคง	
<u>บริบททางสังคม</u>	<u>นโยบายทางการศึกษาหลัก</u> - ปรับเงินเดือนครู (1974)

⁵ สรุปลงความจากรายงานของกระทรวงการศึกษาแห่งประเทศญี่ปุ่น 文部科学省、学制百年史編集委員会 (2009) 『戦後教育
改革の流れ』 www.mext.go.jp/b_menu/kihon/data/d002.pdf สืบค้นวันที่ 1 ก.ค.2560

ความเจริญทางเศรษฐกิจมีความมั่นคง การศึกษาแบบอัดแน่น การแข่งขัน สอบเข้า การแก้ปัญหาโดยนักเรียน	- ปรับคู่มือครู (1977)ลดชั่วโมงเรียนและเนื้อหาวิชา (ยุคของ yutori to juujitsu) - กำหนดให้เรียนชั้นเรียนละ 40 คน
1984-2000 การปรับปรุงการศึกษาหลังการจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจ ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล	
<u>บริบททางสังคม</u> รูปแบบอุตสาหกรรมเปลี่ยนไป มีความเป็นสากล สังคมแห่งข้อมูล ข่าวสาร การศึกษาอ่อนปรมมากขึ้น การแข่งขันสอบเข้ามีช่วงอายุน้อยลง การกลั่นแกล้งในโรงเรียน การไม่เข้าเรียน ความสามารถทางการเรียนของเด็กลดลงจากการเป็นสังคมเมืองและครอบครัวเดี่ยว	<u>นโยบายทางการศึกษาหลัก</u> - ปรับคู่มือครู เน้นให้มีทักษะการเรียนรู้ใหม่ สอนการใช้ชีวิต เน้นให้ผู้เรียนรู้เอง มีอิสระทางความคิด เสริมพื้นฐานความรู้ให้แน่น - กำหนดระบบการสอบเข้ามหาวิทยาลัยด้วยข้อสอบกลาง - สร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษา การสอบเทียบในมหาวิทยาลัย ระบบการเรียนทางไกลทั่วประเทศ - การศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษานอกระบบ - ระบบการตรวจประเมินในโรงเรียน
2000- การปรับปรุงการศึกษาหลังสภาประชาชนมีบทบาทในการปรับปรุงการศึกษา เหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่	
<u>บริบททางสังคม</u> สังคมเศรษฐกิจมีรูปแบบไร้พรมแดน ปัญหาการกลั่นแกล้งในโรงเรียน การไม่เข้าเรียน อาชญากรรมโดยเด็ก ความเท่าเทียมกันที่มากขึ้น ระบบการศึกษาที่ตามกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมไม่ทัน	<u>นโยบายทางการศึกษาหลัก</u> - สภาประชาชนเพื่อปรับปรุงการศึกษา นำเสนอการสร้างคนที่มีความเป็นคน มีความเป็นเอกลักษณ์ สร้างโรงเรียนที่ทันต่อยุคสมัย - แผนปรับปรุงในศตวรรษที่ 21 สร้างบรรยากาศให้เรียนอย่างมีความสุข มหาวิทยาลัยของรัฐเป็นนิติบุคคล - พัฒนาพื้นฐานการศึกษา ให้นักเรียนเพิ่มศักยภาพ พัฒนาครู เน้นการเรียนในสถานที่จริง การสนับสนุนทางการเงินเพื่อการศึกษา

จากการสำรวจพบว่าในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาของญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ.1951-2005) มีกวีนิพนธ์สำหรับเด็กปรากฏอยู่ 408 บท บทเพลงเด็ก (ค.ศ.1949-2004) มีจำนวน 174 บท⁶ กวีที่มีชื่อเสียงของญี่ปุ่นที่สร้างสรรค์ผลงานทั้งวรรณกรรมและกวีนิพนธ์สำหรับเด็ก อาทิ มะโดะ มิชิโอะ (Mado Michio), ทะนิงะวะ ชุนตะโร (Tanigawa Shuntarou) คิตะฮะระ ฮะกุซุ

⁶ ฐานข้อมูลสื่อการสอนในหนังสือเรียนภาษาญี่ปุ่น ระดับประถมศึกษา จ.คานากาวะ (สืบค้นทาง <http://kjed.edu-ctr.pref.kanagawa.jp/daizai/> วันที่ 6 เม.ย.2559)

(Kitahara Hakushuu) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกวีนิพนธ์ที่ประพันธ์โดยนักเขียนรุ่นใหม่ และผลงานของเด็กเองประกอบอยู่ในบทความนี้ ขอแนะนำตัวอย่างศึกษาที่เป็นกวีนิพนธ์จากหนังสือเรียนของสามสำนักพิมพ์หลักที่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลให้จัดพิมพ์หนังสือเรียนต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และยังเป็นสามอันดับต้นที่มีส่วนแบ่งในตลาดการจัดพิมพ์หนังสือเรียนที่โรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศเลือกใช้ ได้แก่ สำนักพิมพ์นิงโฮะเซะกิ (Nihonshoseki 日本書籍) สำนักพิมพ์มิตสึมุระโตะโซ (Mitsumuratosho 光村図書) และสำนักพิมพ์โตเกียวโชะเซะกิ (Tokyoshoseki 東京書籍)

กวีนิพนธ์สำหรับเด็กที่ปรากฏในหนังสือเรียนของญี่ปุ่น จัดเป็นวรรณกรรมอันทรงคุณค่า ซึ่งหากศึกษาความหมายของกวีนิพนธ์แต่ละบท ควบคู่กับบริบททางสังคมที่เกี่ยวข้องแล้วจะเข้าใจได้ว่า หนังสือเรียนระดับประถมศึกษานั้นเป็นเครื่องมือให้ผู้ใหญ่แนะนำแนวคิดที่ต้องการปลูกฝังต่อเด็ก รวมทั้งถ่ายทอดคุณค่าทางวรรณศิลป์ของกวีนิพนธ์สำหรับเด็กระดับประถมศึกษาของญี่ปุ่นในแต่ละยุคสมัย

ภาพหนังสือเรียนภาษาญี่ปุ่นสำหรับนักเรียนประถมศึกษาของสำนักพิมพ์มิตสึมุระโตะโซ (光村図書)

http://www.mitsumura-tosho.co.jp/kyokasho/s_kokugo/index.html

ภาพหนังสือเรียนภาษาญี่ปุ่นสำหรับนักเรียนประถมศึกษาของสำนักพิมพ์โตเกียวโชะเซะกิ (東京書籍)

<https://www.tokyo-shoseki.co.jp/textbook/e/1/374/>

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย (Chapter 3)

ผู้วิจัยได้ศึกษาประวัติความเป็นมา เนื้อหารายละเอียดของกวีนิพนธ์สำหรับเด็ก และนำเสนอความสำคัญกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนของญี่ปุ่น โดยกำหนดขอบเขตการวิจัยเป็นช่วงสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน การศึกษาเกี่ยวกับกวีนิพนธ์สำหรับเด็กของญี่ปุ่นนี้จัดเป็นองค์ความรู้ใหม่สำหรับประเทศไทย ผู้วิจัยเชื่อว่าจะสามารถนำผลของการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่นในประเทศไทยได้ นอกจากนี้ยังอาจนำความรู้นี้มาเป็นตัวอย่างเพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา หรือการให้ความสำคัญกับกวีนิพนธ์สำหรับเด็กของไทยในฐานะวรรณกรรมอันทรงคุณค่าได้เช่นเดียวกับญี่ปุ่น ในการวิจัยนี้จำเป็นต้องค้นคว้าจากเอกสารอ้างอิงและตำรา สื่อการเรียนการสอนของญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน เพื่อประมวลข้อมูลและวิเคราะห์บทบาทของกวีนิพนธ์ ความหมาย บริบททางสังคมที่เกี่ยวข้องกับกวีนิพนธ์สำหรับเด็ก รวมทั้งวิเคราะห์ความแตกต่างของแนวคิดและการถ่ายทอดคุณค่าทางวรรณศิลป์และการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นสำหรับเด็กระดับประถมศึกษาของญี่ปุ่นในแต่ละยุคสมัยด้วย

สถานที่รวบรวมข้อมูล

Japan Textbook Research Center, Textbook Library, Tokyo (03-5606-4314)
www.textbook-rc.or.jp/library/

National Diet Library, Tokyo. <http://www.ndl.go.jp/>

International Library of Children's Literature, National Diet Library, Ueno Park, Tokyo.
<http://www.kodomo.go.jp/>

National Institute for Educational Policy Research, Tokyo. <http://www.nier.go.jp/>

3.1. สรุปการสำรวจกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เปรียบเทียบสามสำนักพิมพ์

สำนักพิมพ์นิฮงโชะเซะกิ (Nihonshoseki 日本書籍) สำนักพิมพ์มิตsumุระโตะโช (Mitsumuratosho 光村図書) และสำนักพิมพ์โตเกียวโชะเซะกิ (Tokyoshoseki 東京書籍) เป็นสำนักพิมพ์ที่จัดพิมพ์หนังสือเรียนที่มีผู้ใช้มากที่สุดสามอันดับต้น มีนโยบายในการจัดพิมพ์ที่ชัดเจนและตอบรับนโยบายของรัฐบาลในการปรับปรุงการศึกษาในแต่ละยุคสมัย ปัจจุบันทั้งสามแห่งให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่น 3 ประเด็นคือ

1. ส่งเสริมความรู้และทักษะ
2. สร้างความสามารถทางการคิด การตัดสินใจ การนำเสนอ

3. ผลักดันให้เกิดความสามารถในการเรียนรู้ ความเป็นมนุษย์⁷ การนำกวีนิพนธ์มาเป็นส่วนหนึ่งของบทเรียนนั้น อาจสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งเชิงวิชาการและจิตใจ ตามนโยบายดังกล่าวได้

ตาราง 2 กวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนของสามสำนักพิมพ์หลักที่ตีพิมพ์มากกว่า 2 สมัย
สัญลักษณ์แสดงจำนวนครั้งที่ตีพิมพ์ และแบ่งช่วงยุคสมัย 1951-1990 (/) 1991-2014 (0)

ชื่อกวีนิพนธ์ 詩	ชื่อผู้แต่ง 作家	日本書籍	光村図書	東京書籍
「あかいことり」	北原白秋	//		
「ぶらんこ」 「くじらぐも」	おかむら たみ なかがわり えこ		///000 ////////0000	
「ふきのとう」 「くまさん」 「おなかのへるうた」	くどう なおこ まどみちお 阪田寛夫		00000 000 00	//
「金のストロー」	みずかみかずよ			00
「みいつけた」 「朝が来ると」	岸田裕子 まどみちお		00 00	
「わたしと小鳥とすずと」	金子みすゞ		00000	
「おさるがふねをかきまし た」	まどみちお		////0	///00
「かえるのあまがさ」	よだじゅんいち			0000
「なみは手かな」 「うしのそば」 「ああ、どこから」	こわせたまみ まどみちお まどみちお		//	//0 //
「はじめて小鳥がとんだと き」	はらだなおとも		//	
「ここに手がある」 「三日月」	江口 泰一 松谷みよ子		/ /	0 0
「冬の山を見ていると」	百田宗治		//	
「冬の子ども」 「ゆずり葉」	高村光太郎 河井醉名		// //	
「ひばりのす」 「夕日がせなかをおしてく る」	木下夕爾 阪田寛夫		// //	///0000000
「ゆうやけこやけ」	中村雨紅	//		0
「犬があるく」	まどみちお	/	///	
「赤とんぼ」 「空の色」	岩井充子 岩井充子	// //		
「雨のうた」	つるみまさお	//		/
「アヒルのうた」	室生犀星	/	/	
「夕だち」 「夜のくだもの」 「つけもののおもし」 「落ち葉」	村野四郎 草野心平 まどみちお 三越左千夫	// /// /// /	00 /	/

⁷ 横浜国立大学教授 高木まさき 「新しい学習指導要領のポイント 1. 知識及び技能, 2. 思考力, 判断力, 表現力等 3. 学びに向かう力, 人間性等」 ข้อมูลจากสำนักพิมพ์มิติดสุริยะโทะโฌ (สืบค้นทาง http://www.mitsumura-tosho.co.jp/kyokasho/s_kokugo/newcs/index.html วันที่ 1 ก.ค.2560)

「小さなみなとの町」	木下夕爾	//		
「茂作じいさん」	小林純一	///	//	
「ひとりとおおぜい」	小林じゅんいち	///		
「花ふぶき」	阪基越郎	//		////
「春の歌」	草野心平	////00	///000000	
「雲」	山村暮鳥	/// 000		0
「野のまつり」	新川和江	00		
「山頂」	原田直友	// 0		
「土」	三好達治	//		//00
「草にねて」	北原白秋	//		
「つばめ」	丸山薫	//		
「かきの実」	与田準一	//// 000		///
「えんそく」	巽聖歌	/		0
「キリン」	まどみちお		0	//
「夕焼の雲の下に」	百田宗治	//		
「セミ」	丸山薫	//		
「茶畑」	野長瀬正夫	//		
「つらら」	島木赤彦	//		
「畑うち」	大関松三郎	////		
「虫けら」	大関松三郎	///////		
「水」	大関松三郎	////		
「ふるさと」	高野辰之	//// 000	00	00
「雑草」	北山冬彦	////0		
「天」	山之口獏	///		
「雪」	三好達治	// 000	/000	0
「からす」	白岩晃	//		/
「いるか」	谷川俊太郎	// 000	0	00
「いろ」	谷川俊太郎	00		
「はしるのだいすき」	まどみちお	// 00		
「たんぼぼ」	川崎洋	// 000		
「春の日」	高田敏子	///		
「なわ一本」	高木あき子	/// 000		0
「白い建物」	村野四郎		00	///
「へびの歌」	室生犀星	//		
「レモン」	はたちよしこ	00		
「スポーツ」	鶴見正夫	00		//
「しゃぼん玉」	こいけともこ	000		
「初雪」	大木実	/ 00		0
「リンゴとポンカン」	赤岡江里子	00		
「うち知ってんねん」	永田陽子	00		
「紙風船」	黒田三郎	000		//000
「手紙」	鈴木敏夫	00		
「あこがれ」	新川和江	00		
「生きる」	谷川俊太郎		////00000	000
「ゆずり葉」	河井醉茗		////000	
「支度」	黒田三郎		///	
「われは草なり」	高見順		/0000	
「言葉の橋」	宮地裕		00	
「いのち」	小海永二			000

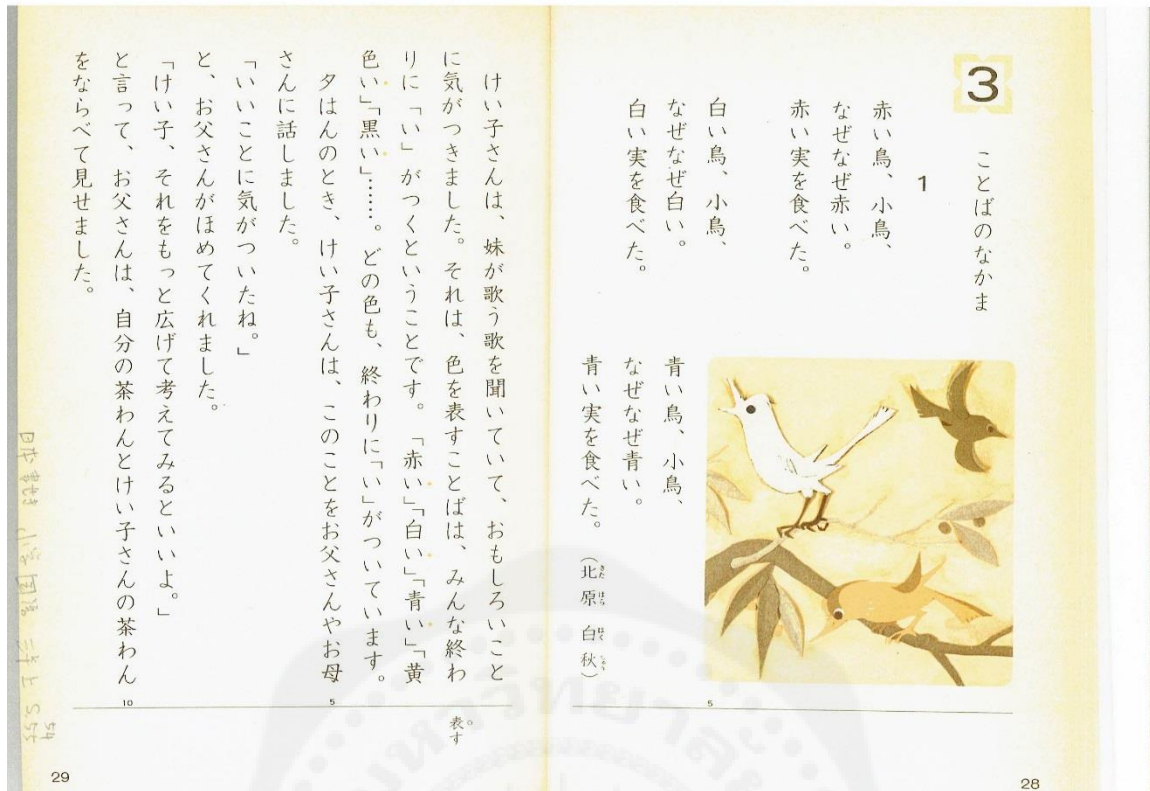
「水平線」 「あなたへ」	小泉周二 小泉周二		00	000
-----------------	--------------	--	----	-----

จากการสำรวจพบว่า กวีนิพนธ์ที่มีนำมาประกอบการเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียน ประถมศึกษานั้น ล้วนถ่ายทอดความงดงามของชีวิตและธรรมชาติ ผู้แต่งส่วนใหญ่เป็นนักเขียนที่มีชื่อเสียงในวงการวรรณกรรมสำหรับเด็ก กวีนิพนธ์ทั้งหมดใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและงดงาม เหมาะสมกับระดับชั้นการศึกษาของนักเรียน กวีนิพนธ์ที่ได้รับการคัดสรรให้บรรจุในหนังสือเรียนในอดีต มีจำนวนไม่น้อยที่ยังคงนำมาใช้ในยุคหลังด้วย แม้ว่านโยบายการศึกษาของรัฐบาลมีการปรับเปลี่ยน ทั้งการลดเนื้อหาในช่วงทศวรรษที่ 1970-1980 ซึ่งพบว่ามี การตัดเรื่องอ่านที่เป็นวรรณกรรมไปบ้าง แต่กวีนิพนธ์สำหรับเด็กยังคงมีปรากฏอยู่แทบทุกระดับชั้น แสดงให้เห็นว่ากวีนิพนธ์เป็นเรื่องอ่านที่ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนภาษาญี่ปุ่น และยังปลูกฝังการเรียนรู้คุณค่าของสุนทรียศาสตร์ ยกระดับความคิดและจิตใจของผู้เรียน นอกจากนี้กวีนิพนธ์แต่ละบทมีความสั้นกระชับ เหมาะกับการเรียนรู้ทั้งในชั้นเรียนและการส่งเสริมให้คิดอย่างอิสระ ตรงกับนโยบายปรับปรุงการศึกษาในสมัยใหม่ โดยเฉพาะการเน้นความเป็นปัจเจกของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

3.2. กวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนในยุค 1950-1980

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างกวีนิพนธ์ที่เป็นที่รู้จักจนถึงปัจจุบัน และยังปรากฏในหนังสือเรียนที่มีการตีพิมพ์เพื่อใช้ต่อเนื่องมากกว่า 1 สมัย ดังนี้

「あかいことり」北原白秋 日本書籍 1951	นกน้อยสีแดง (ป.1) คิตะฮะระ ฮะกุซุ
赤い鳥 小鳥	นกสีแดง นกตัวน้อย
なぜなぜ赤い	ทำไมเจ้าจึงมีสีแดง
赤い実を食べた	กินเมล็ดสีแดงแล้วสิ
白い鳥 小鳥	นกสีขาว นกตัวน้อย
なぜなぜ白い	ทำไมเจ้าจึงมีสีขาว
白い実を食べた	กินเมล็ดสีขาวแล้วสิ
青い鳥 小鳥	นกสีฟ้า นกตัวน้อย
なぜなぜ青い	ทำไมเจ้าจึงมีสีฟ้า
青い実を食べた	กินเมล็ดสีฟ้าแล้วสิ

ภาพกลอน “นกน้อยสีแดง” จากหนังสือเรียนภาษาญี่ปุ่น ป.3 สำนักพิมพ์โตเกียวโชะเซะกิ (1979)

คิตะฮะระ ฮะกุชู (北原白秋 1885-1942) ผู้แต่งกลอนบทนี้ มีผลงานด้านกวีนิพนธ์และบทเพลงสำหรับเด็กมากมาย เขาเคยร่วมงานกับซุสูกิ มิเอะกิชิ ผู้ก่อตั้งนิตยสารสำหรับเด็กชื่อ “อะกะอิโตะริ” หรือนกสีแดง ลักษณะพิเศษของผลงานของเขาคือมีการผสมผสานระหว่างเพลงเด็กพื้นบ้านดั้งเดิม กับ ฉันทลักษณ์ของบทกลอนสมัยใหม่ เขาใช้ภาษาง่ายๆ อธิบายสีสันของนกแบบไม่ใช่เชิงวิทยาศาสตร์ เช่น ที่นกสีแดงเพราะกินเมล็ดผลไม้สีแดง ทำให้กวีนิพนธ์นี้มีความน่ารักและช่วยให้เด็กๆ สนุกกับการจินตนาการ หากคำตอบต่อสิ่งรอบตัวอย่างอิสระ การตอบคำถามแบบไร้สาระในชีวิตจริงมักทำให้เด็กๆ ถูกผู้ใหญ่ดู ยิ่งทำให้เกิดการปิดกั้นทางความคิด กวีนิพนธ์นี้เป็นกำลังใจให้เด็กๆ ว่าสามารถคิดเหตุผลของตัวเองได้อย่างไม่ต้องกลัวผิด

<p>「犬があるく」 まど・みちお 日本書籍 1970</p> <p>犬があるく 四つの足で どの足のつぎに どの足が動くのか どんなにみているも わからない 音のちがうすずを</p>	<p>หมาเดิน (ป.1) มะโดะ มิชิโอะ</p> <p>หมาเดิน ด้วยสี่เท้า เท้าไหนจะก้าวหลังจากเท้าไหน ไม่ว่าจะดูเท่าไรก็ยังไม่รู้ ถ้าเอากะพรวนที่เสียงไม่เหมือนกัน</p>
--	--

どの足にも 一つずつ ちりん ころん からん ぼろん むすんでやったら わかるかな	ไปผูกไว้ที่เท้าข้างละอัน กริ่ง แกกริ่ง กรุ่ง กริ่ง แล้วจะรู้ไหมนะ
--	--

「ああ、どこから」まどみちお 光村図書 1971 庭を とおって ゆうびんやさんが かえっていく きょうもみおくっているのは 屋根の スズメと かきねの デンデンムシだ 「ごめんよ きみたちあての 手がみは 来てないんだ」 と いうように ゆうびんやさんは そそくさ いっちゃった ああ どこから こないかなあ 菜のはなびらのような 手がみと マメのような こづつみが ゆうびいんって スズメたちに デンデンムシたちに	มาจากไหน (ป.3) มะโตะ มิชิโอะ ไปรษณีย์กลับไป เดินผ่านสวนไป วันนั้นคนที่คอยส่งคือ นกกระจอกบนหลังคา กับหอยทากที่พุ่มไม้ “ขอโทษนะ ไม่มีจดหมายของพวกเขาเจ้า” เหมือนเขาจะบอกอย่างนั้น แล้วไปรษณีย์ก็จากไป อ้าว ไม่มีจดหมายมาจากที่ไหนสักแห่งเลยหรือ จดหมายที่เหมือนกลีบดอกไม้ พัสตุที่เหมือนถั่ว ไปรษณีย์ สำหรับพวกนกกระจอก สำหรับพวกหอยทาก
--	---

มะโตะ มิชิโอะ (まどみちお 1909-2014) เป็นกวีผู้แต่งเพลงเด็กที่ได้รับการยกย่อง เขาเริ่มผลิตผลงานในช่วงที่เกิดสงคราม และเขียนต่อเนื่องต่างๆ ที่มีแนวคิดต่อต้านระบบการเมืองและสงคราม งานเพลงเด็กที่มีชื่อของเขาคือเพลงซัง (Zousan) ซึ่งคนญี่ปุ่นทุกคนรู้จักดี สัตว์ต่างๆ ในผลงานของเขา

ล้วนมีชีวิตชีวา น่ารักและมีเนื้อร้องจำง่าย กวีนิพนธ์สองบทนี้ก็เล่าเรื่องของหมา แฝงคำถามที่ทำให้เด็กๆ ได้สังเกตสิ่งรอบตัว

ตัวอย่างบทเพลงสำหรับเด็กที่เป็นที่รู้จักของมะโตะ มิชิโอะ

เพลงช้าง

ぞうさん ぞうさん
 おはなが ながいのね
 そうよ かあさんも ながいのよ
 ぞうさん ぞうさん
 だれが すきな
 あのね かあさんが すきなよ

“ช้างเอ้ย ช้างเอ้ย งวงยาวจริง ใช้สิ งวงของแม่ก็ยาว

ช้างเอ้ย ช้างเอ้ย รักใครนะ จะบอกให้ รักแม่น่ะสิ”

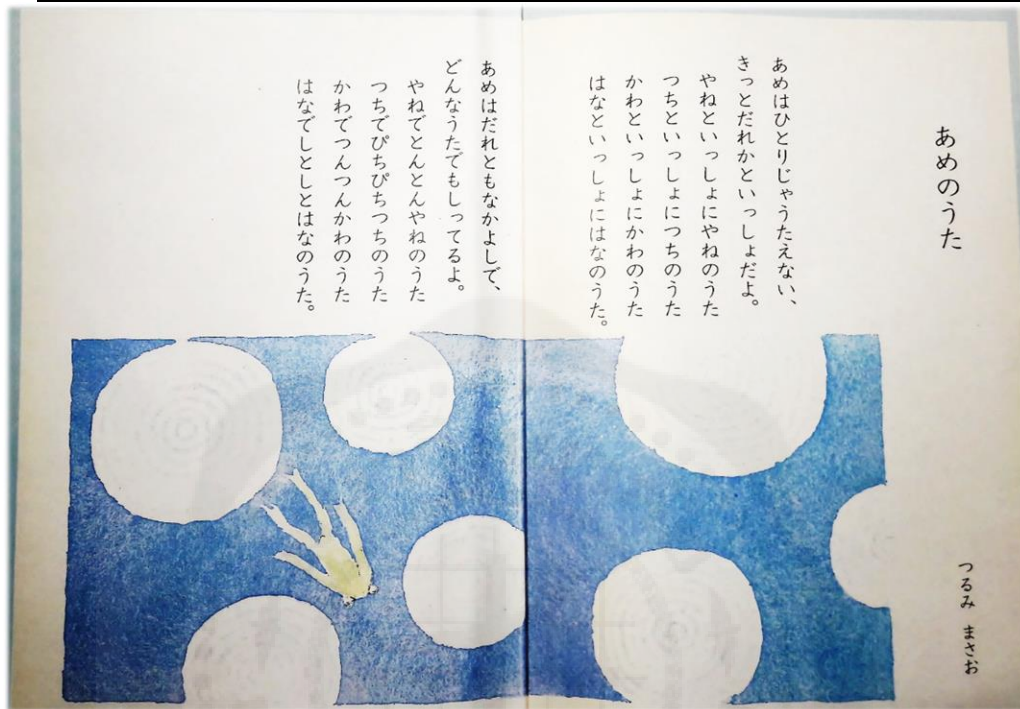
คาเนโกะ ทามตสึ (2002) วิเคราะห์เกี่ยวกับบทเพลงนี้ไว้ว่า “สัตว์ต่างๆ ไม่ได้มีงวงยาว การล้อลูกช้างว่ามีงวงยาวจึงเหมือนเป็นการเปรียบเทียบว่าเจ้านี้มีความผิดปกติ แต่ลูกช้างกลับตอบว่า แม่ก็งวงยาวเหมือนกัน รวากับดีใจที่ตัวเองเหมือนแม่ และท่อนสุดท้ายที่ร้องว่ารักแม่ ก็ยังสื่อถึงความภาคภูมิใจในตนเอง สะท้อนให้ได้คิดว่า การไม่เหมือนกับใคร หรือต้องอยู่ร่วมกับคนในสังคมที่แต่ละคนมีความหลากหลาย แต่การมีเอกลักษณ์ของตนเองก็น่าภูมิใจ การมีชีวิตอยู่โดยตระหนักถึงความเป็นตัวของตัวเอง นั่นแหละที่สำคัญที่สุด”⁸ จะเห็นได้ว่ามะโตะมีความเป็นกวีสำหรับเด็กอย่างแท้จริง กลอนและบทเพลงที่ใช้คำง่ายๆ สั้นๆ ได้แสดงความพยายามสื่อให้เด็กๆ เรียนรู้และเห็นความสำคัญของตัวเอง กวีนิพนธ์ของเขาจึงเป็นที่นิยมให้เด็กอ่านอยู่เสมอไม่ว่าเวลาจะผ่านไปกี่ยุคสมัย

<p>「あめのうた」 鶴見正夫 東京書籍 1974</p> <p>あめは ひとりじゃ うたえない、 きっと だれかと いっしょだよ。 やねと いっしょに やねのうた つちと いっしょに つちのうた かわと いっしょに かわのうた はなと いっしょに はなのうた。 あめは だれとも なかよしで、 どんな うたでも しってるよ。</p>	<p>เพลงฝน (ป.2) สิริมิ มะชะโอะ</p> <p>ฝนนั้น ร้องเพลงคนเดียวไม่ได้ ต้องมีคนร้องด้วยกัน ร้องกับหลังคา เป็นเพลงหลังคา ร้องกับดิน เป็นเพลงดิน ร้องกับแม่น้ำ เป็นเพลงแม่น้ำ ร้องกับดอกไม้ เป็นเพลงดอกไม้ ฝนนั้น เป็นเพื่อนได้กับทุกคน ไม่ว่าเพลงไหนก็รู้จักหมด</p>
---	---

⁸ 金子保 『詩人まど・みちおの作品から学ぶ保育のこころ』 「淑徳社会福祉研究 No. 10」 2002 , pp. 25-36.

สืบค้นทาง http://kamogawa-gijyuku.jp/wp-content/uploads/11_kaneko.pdf

やねで とんとん やねのうた	ร้องเพลงหลังคา เสียงตุบๆ
つちで ぴちぴち つちのうた	ร้องเพลงดิน เสียงจ๊กจ๊ก
かわで つんつん かわのうた	ร้องเพลงแม่น้ำ เสียงซู่ซู่
はなで しとしと はなのうた。	ร้องเพลงดอกไม้ เสียงเปาะๆ

ภาพกลอน “เพลงฝน” จากหนังสือเรียนภาษาญี่ปุ่น ป.2 สำนักพิมพ์โตเกียวโชะเซะกิ (1974)

สึรุมิ มะซะโอะ (鶴見正夫 1926-1995) เป็นนักเขียนรุ่นใหม่ที่มีผลงานเป็นวรรณกรรมสำหรับเด็กมากมาย เพลงและกวีนิพนธ์ของเขาได้รับรางวัลระดับสากลหลายชิ้น เขาสามารถใช้คำที่เรียบง่ายแต่ทำให้เด็กๆ วาดภาพตามได้ ทั้งจังหวะ เสียงและฉันทลักษณ์มีรูปแบบที่ชัดเจนลงตัว กวีนิพนธ์บทนี้กล่าวถึงธรรมชาติ แต่แฝงความหมายที่ลึกซึ้งของการพึ่งพิงซึ่งกันและกัน แสดงให้เห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ ความปรารถนาดีของเพื่อนร่วมโลก

ตัวอย่างกวีนิพนธ์นี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของกวีนิพนธ์จำนวนมากที่นำมาใช้ในหนังสือเรียนชั้นประถมศึกษาในยุคหลังสงครามจนถึงค.ศ.1990 รูปแบบของกวีนิพนธ์นั้นประพันธ์โดยมีจังหวะและคำที่จำง่าย สามารถท่องตามหรือร้องเป็นเพลงโดยบางชิ้นมีทำนองแต่งประกอบด้วย นักเขียนมีความเชี่ยวชาญในด้านวรรณกรรมสำหรับเด็ก และมีความจริงใจในการส่งเสริมให้เด็กๆ รักการอ่านและรักในบทกวี เนื้อหาของกวีนิพนธ์ล้วนแต่แสดงความงดงามของสัตว์ต่างๆ ธรรมชาติรอบตัว แฝงแนวคิดที่ต้องการให้เด็กมีความผูกพันกับธรรมชาติและมีจินตนาการที่เป็นอิสระเสรี

ความสำเร็จทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้สังคมญี่ปุ่นมีการแข่งขันสูง ปัญหาสิ่งแวดล้อมรุนแรงขึ้นอย่างมากในช่วงค.ศ.1970-1980 ผู้วิจัยมองว่านักเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็ก

เด็กพยายามใช้กวีนิพนธ์ในหนังสือเรียนถ่ายทอดความงดงามของธรรมชาติให้เด็ก ๆ ตระหนักและเกิดความคิดและจินตนาการที่งดงาม นอกเหนือจากการแข่งขันทางวิชาการที่เป็นกระแสสังคมในยุคนั้น

3.3. กวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนในยุค 1991-2014

สภาพเศรษฐกิจของญี่ปุ่นชะงักงัน โดยเฉพาะหลังวิกฤติฟองสบู่แตกในช่วงปลายค.ศ.1990 ความเจริญและการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยเริ่มถูกลดทอนลง เกิดปัญหาสังคมและคดีอาชญากรรมเพิ่มขึ้นมากมาย ผู้คนให้นิยามว่าเป็นยุคของ “ทศวรรษที่หายไป” (The Lost decade) วัยเรียนและวัยรุ่นใช้ชีวิตอย่างไม่มีความฝัน ปัญหาการจัดการระบบการศึกษาแบบยุดะริ (ゆとり教育 ผ่อนปรน ลดจำนวนวิชาและปริมาณ) ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างเด็กรุ่นใหม่กับผู้ใหญ่ในยุคนั้น กวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนยุคนี้ นอกจากมีเนื้อหาสอนภาษาและทักษะในการอ่านและเขียนเหมือนกับที่เคยมีมาแล้ว ยังแฝงความหมายที่ลึกซึ้งของการให้กำลังใจ หรือเนื้อหาที่เกี่ยวกับการตระหนักรู้ของคุณค่าของชีวิตและสังคม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

<p>「いるか」 谷川俊太郎 日本書籍 1992</p> <p>いるかいるか いないかいるか いないいないいるか いつならいるか よるならいるか またきてみるか</p> <p>いるかいるか いないかいるか いるいるいるか いっぱいいるか ねているいるか ゆめみているか</p>	<p>โลมา (อยู่ใหม่) (ป.2) ทะนิงะวะ ชุนตะโร</p> <p>โลมา อยู่ใหม่ ไม่อยู่หรือโลมา ไม่อยู่ ไม่อยู่ โลมา จะอยู่เมื่อไร ตอนดึกอยู่ใหม่ ลองมาคู่อีกทีใหม่</p> <p>โลมา อยู่ใหม่ ไม่อยู่หรือโลมา อยู่ อยู่ โลมา โลมาอยู่กันเยอะเลย โลมาที่นอนอยู่ กำลังฝันอยู่หรือเปล่า</p>
--	--

ภาพกลอน “โลมา (อู๋ไหม)” ในหนังสือเรียนภาษาญี่ปุ่น ป.2 สำนักพิมพ์นิสงโอะเซะเกกิ (1992)

<p>「朝が来ると」まどみちお 光村図書 1992</p> <p>朝がくると とび起きて ぼくが作ったのでもない 水道で 顔をあらうと ぼくが作ったのでもない 洋服を きて ぼくが作ったのでもない ごはんを むしゃむしゃたべる それから ぼくが作ったのでもない 本やノートを ぼくが作ったのでもない ランドセルに つめて せなかに しょって さて ぼくが作ったのでもない 靴を はくと</p>	<p>เมื่อยามเช้ามาเยือน มะโดะ มิชิโอะ เมื่อยามเช้ามาเยือน เราก็ตื่นขึ้น ล้างหน้าด้วยน้ำประปา ที่ผมไม่ได้ทำเอง ใส่เสื้อผ้า ที่ผมไม่ได้ทำเอง กินข้าวคำโต ที่ผมไม่ได้ทำเอง จากนั้นก็เอาหนังสือและสมุด ที่ผมไม่ได้ทำเอง ใส่เข้าไปในกระเป๋านักเรียน ที่ผมไม่ได้ทำเอง สะพายหลัง แล้วสวมรองเท้า ที่ผมไม่ได้ทำเอง เดินตบตับ ออกจากบ้านไป ผมเดินไปบนถนน ที่ผมไม่ได้ทำเอง ไปยังโรงเรียน ที่ผมไม่ได้ทำเอง</p>
--	---

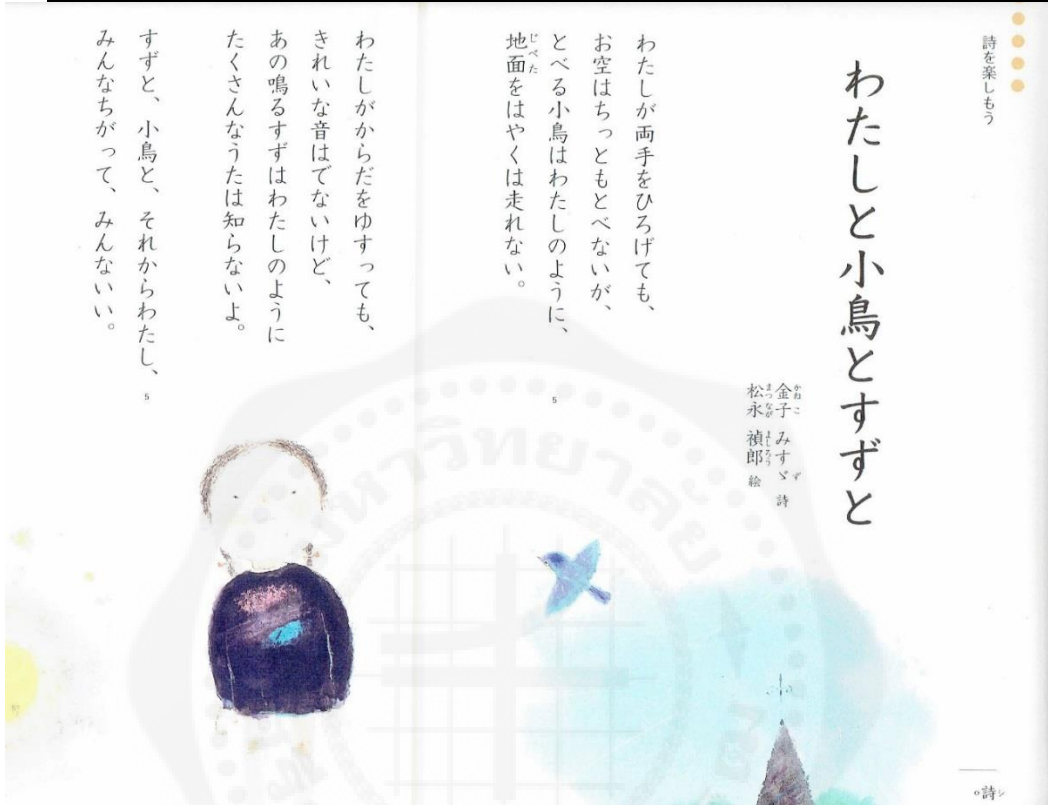

<p>たったか たったか でかけていく ぼくが作ったのでもない 道路を ぼくが作ったのでもない 学校へと ああ なんのために 今に おとなになったなら ぼくだって ぼくだって なにかを 作ることが できるように なるために</p>	<p>เพื่ออะไรกันหรือ ถ้าตอนนี้ผมเป็นผู้ใหญ่ ผมก็อยาก ผมก็อยาก เพื่อให้ผม ทำอะไรบางอย่าง ขึ้นมาเองได้</p>
--	--

<p>「なみは てかな」 こわせたまみ 東京書籍 1992</p> <p>なみは てかな うみの てかな なみうちぎわで ぱっと ひらいた なみは てかな しろい てかな かいから ひとつ ぱっと なげた なみは てかな つないだ てかな なみうちぎわを ぱっと かこんだ</p>	<p>คลื่นคือมือหรือเปล้า (ป.2) โคะวะเซะตะ มะมิ</p> <p>คลื่นคือมือหรือเปล้า เป็นมือของทะเลไซไซไหม พอคลื่นซัดเข้าฝั่ง ก็แตกกระจายสลายไป คลื่นคือมือหรือเปล้า มือสีขาวไซไซไหม โยนเปลือกหอยมาให้อันหนึ่ง คลื่นคือมือหรือเปล้า มือที่จับโยงกันไว้ คลื่นซัดสาดฝั่ง แล้วล่อมเป็นวงใหญ่</p>
--	--

<p>「わたしと小鳥とすずと」 金子 みすゞ 光村図書 2000</p> <p>私が両手をひろげても、 お空はちっとも飛べないが、 飛べる小鳥は私のように、 地面を速く走れない。 私が体をゆすっても、 きれいな音はでないけど、 あの鳴る鈴は私のように、</p>	<p>ฉัน นกน้อย กระดิ่ง (ป.3) คะเนะโกะ มิซึสุ</p> <p>ถึงฉันจะกางแขนออกสุดสองข้าง ยังไม่อาจโฉบบินบนฟ้าได้ แต่เจ้านกน้อยบินเก่งนั้นไซร์ ไม่อาจวิ่งรวดเร็วนบนดินได้เหมือนฉัน ถึงฉันสั่นร่างกายอย่างไร ก็ไม่อาจมีเสียงใสกังวานได้</p>
---	--

<p>たくさんな唄は知らないよ。 鈴と、小鳥と、それから私、 みんなちがって、みんないい。</p>	<p>แต่กระดิ่งที่ส่งเสียงก้องนั้นไซ้ ก็ไม่รู้จักเพลงมากมายเหมือนฉันทอรอก ทั้งกระดิ่ง นกน้อยและตัวฉัน เราต่างกัน ทุกคนต่างมีดี</p>
---	--

ภาพกลอน “ฉัน นกน้อย กระดิ่ง” ในหนังสือเรียนภาษาญี่ปุ่น ป.3 สำนักพิมพ์มิตสึมุระโทะโซ (2000)

คะเนโกะ มิซุสุ (Kaneko Misuzu 1903-1930) เป็นนักเขียนสตรีที่มีชีวิตในช่วงปลายสมัยไทโช เธอเสียชีวิตด้วยวัยเพียง 26 ปี แต่ก็มีผลงานทั้งกวีนิพนธ์และบทเพลงถึงกว่า 500 บท โดยเขียนลงใน นิตยสารสำหรับเด็กและผู้หญิงจนเป็นที่รู้จักและติดตาม กวีนิพนธ์บทนี้กล่าวถึงการที่คนมีความแตกต่างกัน แต่ทุกคนล้วนมีความสามารถและความดีของตน เป็นบทกลอนที่มีความหมายให้กำลังใจผู้อ่าน และ สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมที่มีความหลากหลายมากขึ้น

<p>「かえるのあまがさ」 与田 準一 東京書籍 2002 お池の雨降り びちばたぼん 畑の雨降り びちばたぼん かえるがお店を出したとき お店に出したは なんなのさ かえるが雨傘売ったとき かえるが雨傘買ったとき かえるが雨傘さすもんか いやいや葉っぱの雨傘さ</p>	<p>ร่มกันฝนของกบ (ป.2) โยะตะ จุนอิชิ ฝนตกลงในบ่อน้ำ เปาะเปาะ ตกลงในไรสวน เปาะเปาะ กบเปิดร้าน เปิดร้านอะไรนะ กบเปิดร้านขายร่ม กบซื้อร่มด้วย</p>
---	--

<p>かえるが雨傘買ったとき タニシが噂で聞いたとき ドジョウがタニシに聞いたとき かえるが雨傘さすもんか いやいや葉っぱの雨傘さ お池の周りに ぴちばたぼん 畑の小道に ぴちばたぼん 雨雨降れ降れ ぴちばたぼん 葉っぱの雨傘さしていく かえるの行列喜んだ かえるが雨傘さすもんか いやいや雨降りゃ雨傘さ みんなが雨傘さしたとき かえるの行列続いでる 葉っぱの行列続いでる 雨降れ雨降れ ぴちばたぼん</p>	<p>กบจะกางร่มหรือ ไม่ใช่ ใช้ใบไม้เป็นร่มต่างหาก ตอนที่กบขายร่ม หอยขมได้ยินเข้า ไส้เดือนได้ยินจากหอยขม กบจะกางร่มหรือ ไม่ใช่ ใช้ใบไม้เป็นร่มต่างหาก เปาะแปะๆ รอบบ่อน้ำ เปาะแปะๆ บนทางในไร่สวน ฝนตกฝนตก เอาใบไม้เป็นร่ม กบเดินเรียงแถวรำาเรียง กบจะกางร่มหรือ ไม่ใช่ ฝนตกก็ใช้ร่มสิ ทุกคนกางร่มกันหมด กบเดินเรียงแถวไปเรื่อยๆ ใบไม้เรียงแถวยาว ฝนตกฝนตก เปาะแปะๆ</p>
---	--

โยะตะ จุนอิชิ (与田準一 1905-1997) เป็นกวีและนักเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีตำแหน่งเป็นผู้นำกิจกรรมเพื่อเด็กมาตลอด เขาเคยเป็นบรรณาธิการนิตยสารอะกะอิโตะริ เช่นเดียวกับคิตะฮะระ ฮะกุชูและซุสูกิ มิเอะกิชิ นอกจากเขียนหนังสือแล้ว เขายังเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยนิฮงโจะฉิมิ และมีบทบาทในสมาคมนักเขียนของญี่ปุ่นด้วย กวีนิพนธ์บทนี้ เป็นบทเรียนการใช้คำชั้นครู โดยเฉพาะคำแทนเสียงธรรมชาติที่เป็นลักษณะพิเศษของภาษาญี่ปุ่น นอกจากนั้นยังแฝงความหมายของความสำคัญของสรรพสิ่งและคนแต่ละคน

บริบทของสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงหลังปีค.ศ.2000 เป็นไปอย่างรวดเร็ว สังคมเศรษฐกิจที่มีรูปแบบไร้พรมแดน ทำให้ต้องมีการปรับปรุงการศึกษาให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่ประเทศญี่ปุ่นปัญหาสังคมมากมายที่เกิดช่วงหลังเศรษฐกิจฟองสบู่แตก ยึดเยื้อเป็นปัญหาที่แก้ไขไม่ได้จนถึงปัจจุบัน เช่นการกลั่นแกล้งในโรงเรียน การไม่เข้าเรียน และอาชญากรรมวัยรุ่น จากการศึกษาพบว่ากวีนิพนธ์ที่พบในหนังสือเรียนยุคปัจจุบัน มีไม่น้อยที่นำกวีนิพนธ์ที่เคยบรรจุในหนังสือเรียนในอดีตมาใช้ใหม่ ซึ่งล้วนถ่ายทอดความหมายลึกซึ้งเกี่ยวกับชีวิตและความเอื้ออาทรที่มนุษย์มีต่อกัน การคัดเลือกกวีนิพนธ์เหล่านี้และนำกลับมาตีพิมพ์อีกครั้งเป็นการสะท้อนภาพสังคมที่ผู้คนสิ้นหวังหรือต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ผลงานเหล่านี้อาจเป็นแรงบันดาลใจสำหรับเด็กๆ ที่ได้อ่าน ให้ใส่ใจในสิ่งรอบตัว แสวงหาความเป็นตัวของตัวเองและความดีงามที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน แม้ญี่ปุ่นจะมีทั้งการพัฒนาและความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจ ในขณะที่สังคมโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความสับสน กวีนิพนธ์ที่ถ่ายทอดความสำคัญของชีวิตคนยังได้รับการยอมรับเสมอมา

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล (Chapter 4)

ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกวีนิพนธ์สำหรับเด็กที่ปรากฏในหนังสือเรียน ภาษาญี่ปุ่นสำหรับระดับประถมศึกษาที่ใช้ตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งได้ศึกษาประวัติการศึกษาระดับประถมศึกษาของประเทศญี่ปุ่น นโยบายด้านการศึกษารัฐบาลในแต่ละสมัย คู่มือการสอน เอกสาร ตำรา งานวิจัยและสื่อการเรียนการสอนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจพบว่าในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาของญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ.1951-2005) มีกวีนิพนธ์สำหรับเด็กปรากฏอยู่ 408 บท บทเพลงเด็ก (ค.ศ.1949-2004) มีจำนวน 174 บท นอกจากนี้ในหนังสือเรียนตั้งแต่ค.ศ.2005-2014 มีการนำกวีนิพนธ์และบทเพลงสำหรับเด็กที่เคยปรากฏในอดีตมาบรรจุในหนังสือเรียนใหม่จำนวนมาก กวีที่มีชื่อเสียงของญี่ปุ่นที่สร้างสรรค์ผลงานทั้งวรรณกรรมและกวีนิพนธ์สำหรับเด็ก อาทิ มะโดะ มิชิโอะ (Mado Michio), ทะนิงะวะ ชุนตะโร (Tanigawa Shuntarou) คิตะฮะระ ฮะกุชู (Kitahara Hakushuu) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกวีนิพนธ์ที่ประพันธ์โดยนักเขียนรุ่นใหม่ และผลงานของเด็กเองประกอบอยู่ในบทความนี้ ขอนำเสนอตัวอย่างศึกษาที่เป็นกวีนิพนธ์จากหนังสือเรียนของสามสำนักพิมพ์หลักที่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลให้จัดพิมพ์หนังสือเรียนต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และยังเป็นสามอันดับต้นที่มีส่วนแบ่งในตลาดการจัดพิมพ์หนังสือเรียนที่โรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศเลือกใช้ ได้แก่ สำนักพิมพ์นิฮงโชะเซะกิ (Nihonshoseki 日本書籍) สำนักพิมพ์มิตสึมุระโทะโซ (Mitsumuratosho 光村図書) และสำนักพิมพ์โตเกียวโชะเซะกิ (Tokyoshoseki 東京書籍) รายละเอียดของกวีนิพนธ์สำหรับเด็กและจำนวนครั้งที่ตีพิมพ์ในหนังสือเรียนสามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 3 กวีนิพนธ์สำหรับเด็กที่ได้รับการคัดเลือกให้บรรจุในหนังสือเรียนประถมศึกษา ค.ศ.1951-2014 (นับตามจำนวนครั้งได้ 5 ครั้งขึ้นไป)

ครั้ง	สำนักพิมพ์ Tokyoshoseki	สำนักพิมพ์ Mitsumuratosho	สำนักพิมพ์ Nihonshoseki
14		「くらぐも」 なかがわりえこ “เมฆปลาวาฬ” นาคากะวะ ริเอโกะ	
12		「春の歌」 草野心平 “เพลงใบไม้ผลิ” คุซาโนะชิมเป	
11	「夕ひがせなかをおしてく る」 阪田寛夫 “พระอาทิตย์จะช่วยดันหลังให้” ซากาตะ ฮิโรโอะ	「生きる」 谷川俊太郎 “มีชีวิต” ทานิงะวะ ชุนทาโร	
10		「ゆずり葉」 河井醉名 “ใบยู่สุริ” คาวาอิ ซุอิเม	

9		「ふきのとう」 工藤直子 “ดอกตูมฟูกินะโต” คุโตะ นาโอ โกะ	
7		「海雀 ^{うみすずめ} 」 北村白秋 “นกอุมิซุสุเมะ” คิตะฮะระ ฮะกุชู	「虫けら」 大関松三郎 「春の歌」 草野心平 “เพลงฤดูใบไม้ผลิ” คุซา โนะ ชิมเป 「ふるさと」 高野辰之
6	「花ふぶき」 阪本越郎 “กลีบดอกไม้ร่วงโปรยปราย” ซากาโมโตะ เอ็ตสึโร 「土」 三好達治 “ดิน” มิโยชิ ทัตสึจิ 「ふしぎ」 金子みすゞ 「よかったな」 まどみちお	「われは草なり」 高見順 「うたにあわせてあいうえお」 工藤直子 「わたしと小鳥とすずと」 金子みすゞ “ฉันทน์น้อย กระดังง์” คะเนะโกะ มิซุสุ	「雲」 山村暮鳥 「雪」 三好達治
5	「北の春」 丸山薫 「ぼくの家だけあかりがと まらない」 野長瀬正夫 「おさるがふねをかきまし た」 まどみちお 「金のストロー」 みずかみかずよ 「紙風船」 黒田三郎 「たけのこ ぐん」 ぶし かえつこ 「水のころ」 高田敏子	「夕日がせなかをおしてくる」 阪田寛夫 「かぼちゃのつるが」 原田直友 「支度」 黒田三郎 「大きくなあれ」 阪田寛夫	「水」 大関松三郎 「雑草」 北山冬彦 「いるか」 谷川俊太郎 「たんぼぼ」 川崎洋 「なわ一本」 高木あき子 「かきの実」 与田準一 “ลูกพลับ” โยตะ จุนอิจิ

จากตารางข้างต้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการวิเคราะห์ทิวทัศน์ที่มีปรากฏในหนังสือเรียนตั้งแต่สมัย
หลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน (ค.ศ.1951-2014) นับเป็นจำนวนครั้งแล้วเกิน 10 ครั้ง ดังนี้

4.1) “เมฆปลาวาฬ” นาคากะวะ ริเอโกะ

「くじらぐも」 なかがわりえこ 四時間目の ことです。 —ねんニくみの こどもたちが たいそうを し て いると、 空に、大きな くじらが あらわれました。 まっしろい くもの くじらです。	“เมฆปลาวาฬ” นาคากะวะ ริเอโกะ เมื่อ 4 ปีที่แล้ว เด็กๆ ป.1ห้อง 2 กำลังออกกำลังกาย บนฟ้าก็มีปลาวาฬตัวใหญ่ออกมา เป็นปลาวาฬสีขาวยัด
--	--

<p>”一、二、三、四。”</p> <p>くじらも、たいそうを はじめました。 のびたり ちぢんだり して、しんこきゅうも しました。</p> <p>みんなが かけあしで うんどうじょうを まわ ると、</p> <p>くもの くじらも、空を まわりました。 せんせいが ふえを ふいて、とまれの あいず を すると、くじらも とまりました。</p> <p>”まわれ、みぎ。”</p> <p>せんせいが ごうれいを かけると くじらも、 空で まわれみぎを しました。</p> <p>”あの くじらは、きっと がっこうが すきな んだね。”</p> <p>みんなは、大きな こえで、</p> <p>”おうい。”と よびました。</p> <p>”おうい。”と、くじらも こたえました。</p> <p>”ここへ おいでよう。”みんなが さそうと、</p> <p>”ここへ おいでよう。”と、くじらも さそい ました。</p> <p>”よし きた。くもの くじらに とびのろ う。”</p> <p>男の子も、おんなのこも、はりきりました。</p> <p>みんなは、手を つないで、まるい わに なる と、</p> <p>”天まで とでけ、一二三。”と ジャンプしま した。</p> <p>でも、とんだのは、やっと 三十センチぐらいで す。</p> <p>”もっと たかく。もっと たかく。”と、くじ らが おうえんしました。</p> <p>”天まで とでけ、一二三。”</p> <p>こんどは、五十センチぐらい とべました。</p>	<p>“หนึ่ง สอง สาม ลี”</p> <p>ปลาวาฬก็เริ่มออกกำลังกายทำตัวยืด ทำตัวหด สุดหายใจลึกๆ</p> <p>ทุกคนรีบวิ่งไปรอบๆ สนาม</p> <p>ปลาวาฬก็ลอยไปรอบๆ ฟ้า</p> <p>คุณครูเป่านกหวีดเป็นสัญญาณให้หยุด</p> <p>ปลาวาฬก็หยุด</p> <p>“หมุนไปทางขวา”</p> <p>คุณครูสั่ง ปลาวาฬก็วนบนฟ้าไปทางขวา</p> <p>“ปลาวาฬตัวนั้นต้องชอบโรงเรียนแน่เลย”</p> <p>ทุกคนร้องเสียงดัง “นี่”</p> <p>“นี่” ปลาวาฬส่งเสียงร้องตอบ</p> <p>“ลงมาลี” ทุกคนร้องชวน</p> <p>“มานี่ลี” ปลาวาฬก็ร้องชวน</p> <p>“เอาเลย กระโดดขึ้นไปบนปลาวาฬเมฆกัน เลย”</p> <p>ทั้งเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงวิ่งสุดแรง</p> <p>ทุกคนจับมือกันเป็นวงกลม</p> <p>“ไปให้ถึงท้องฟ้านี้ สอง สาม” แล้ว กระโดด</p> <p>แต่กระโดดได้สูงแค่ 30 เซนติเมตรเท่านั้น</p> <p>“สูงอีก สูงอีก” ปลาวาฬร้องเชียร์</p> <p>“ไปให้ถึงท้องฟ้านี้ สอง สาม”</p> <p>คราวนี้กระโดดได้สูง 50 เซนติเมตร</p> <p>“สูงอีก สูงอีก” ปลาวาฬร้องเชียร์</p> <p>“ไปให้ถึงท้องฟ้านี้ สอง สาม”</p> <p>ตอนนั้นเอง อยู่ดีๆ ลมก็พัดทุกคนลอยขึ้นไป บนฟ้า</p>
--	--

<p>” もっと たかく。もっと たかく。” と、くじらが おうえんしました。</p> <p>”天まで とでけ、一二三。”</p> <p>その ときです。いきなり、かぜが、みんなを空へ ふきとばしました。</p> <p>そして、あっと いう まに、せんせいと 子どもたちは、手を つないだ まま、くもの くじらに のって いました。</p> <p>” さあ、およぐぞ。”</p> <p>くじらは、あおい あおい 空の なかを、げんき いっぱい すすんで いました。</p> <p>うみの ほうへ、 むらの ほうへ、 まちの ほうへ。</p> <p>みんなは、うたを うたいました。</p> <p>空は、どこまでも どこまでも つづきます。</p> <p>” おや、もう おひるだ。” せんせいが うでどけいを みて、おどろくと、</p> <p>” では、かえろう。” と、くじらは、まわれみぎを しました。</p> <p>しばらく いくと、がっこうの やねが、みえてきました。</p> <p>くじらぐもは、ジャングルジムの 上に、みんなを おろしました。</p> <p>” さようなら。” みんなが 手を ふった とき、四時間目の おわりの チャイムが なりだしました。</p> <p>” さようなら。” くもの くじらは、また、げんき よく、あおい 空の なかへ かえって きました。</p>	<p>แค่พริบตาคุณครูและเด็กๆ ขึ้นไปอยู่บนหลังปลาวาฬทั้งที่ยังจับมือกันอยู่</p> <p>“เอาละ ว่ายน้ำกัน”</p> <p>ปลาวาฬว่ายบนฟ้าสีฟ้าใส ใส ลอยไปอย่างกระฉับกระเฉง</p> <p>ไปทางทะเล</p> <p>ไปทางหมู่บ้าน</p> <p>ไปทางเมืองใหญ่</p> <p>ทุกคนร้องเพลงกัน</p> <p>ท้องฟ้ายังคงต่อเนื่องไปไม่สิ้นสุด</p> <p>“อ้าว ถึงเวลากลางวันแล้ว” คุณครูมองนาฬิกาแล้วตกใจ</p> <p>“เอาละ กลับกันเถอะ” ปลาวาฬหันขวาวนกลับ</p> <p>ไม่นานก็เห็นหลังคาโรงเรียน</p> <p>ปลาวาฬส่งทุกคนลงที่บนลานโรงยิม</p> <p>“ลาก่อน” ทุกคนโบกมือลา</p> <p>เสียงออดคาบเรียนที่สี่ดังขึ้น</p> <p>“ลาก่อน” ปลาวาฬว่ายกลับไปบนฟ้าสีฟ้าใสอย่างกระฉับกระเฉง</p>
---	---

งานเขียนนี้เป็นเหมือนเรื่องเล่าที่สอดแทรกคำประพันธ์ที่มีจังหวะและคล้องจองกัน ทำให้อ่านออกเสียงได้เหมือนกวีนิพนธ์ นาคากะวะ ริเอโกะ(中川 李枝子,1935-) เป็นนักเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กและหนังสือภาพ ผลงานที่สร้างชื่อเสียงให้เธออย่างมากคือหนังสือภาพเรื่อง “กุริและกุระ” (ぐりとぐら) เป็นเรื่องของหนูสองตัวชื่อกุริกับกุระ ไปผจญภัยในที่ต่างๆ การเล่าเรื่องมีเพลงประกอบ ทำให้เด็กปฐมวัยอ่านได้อย่างสนุกสนาน ได้รับการแปลเป็นหลายภาษาทั่วโลก ผลงานการแต่งเนื้อร้องของเพลงประกอบภาพยนตร์เช่น “โตะโตะโระเพื่อนข้างบ้าน”(『となりのトトロ』イメージソング, 1988) เนื้อเพลงสำหรับเด็กชื่อ “จับมือกันเถอะ”(手をつなごう) ซึ่งมะโตะ มิชิโอะเป็นผู้แต่งทำนอง เธอยังได้รับรางวัลทางวรรณกรรมสำหรับเด็กมากมาย ผลงานเรื่อง“เมฆปลาหวา” ที่อยู่ในหนังสือเรียนนี้ทำให้เกิดกระแสนิยมจากการอ่านหนังสือเรียนร่วมกับบุตรหลานของผู้ปกครอง เป็นการบอกต่อกันถึงความน่ารักและเปี่ยมจินตนาการของงานเขียนนี้ แพร่หลายทางสื่อต่างๆ ซึ่งอาจเป็นเหตุผลให้งานเขียนนี้ยังคงปรากฏในหนังสือเรียนยุคปัจจุบัน

4.2) “เพลงใบไม้ผลิ” คุซาโนะชิมเป

<p>「春のうた」草野心平 光村図書 4 年生 国語</p> <p>ほっ まぶしいな ほっ うれしいな みずは つるつる がぜは そよそよ ケルルン クック ああいにおいだ ケルルン クック ほっ いぬのふぐりがさいている ほっ おおきなくもがうごいてく る。 ケルルン クック ケルルン クック</p>	<p>เพลงฤดูใบไม้ผลิ (ป.4) คุซาโนะ ชิเมเปอิ</p> <p>โอะ แดดจ้าจ้งเลย โอะ ดีใจจ้งเลย น้ำ ลื่นลื่น ลม พัดเบาๆ เย็นสบาย เกะรุรุณ กึ๊ก โอะ กลิ่นหอมสดชื่น เกะรุรุณ กึ๊ก โอะ ดอกเวโรนิก้าบานอยู่ โอะ เมฆก้อนโตลอยมา เกะรุรุณ กึ๊ก เกะรุรุณ กึ๊ก</p>
--	---

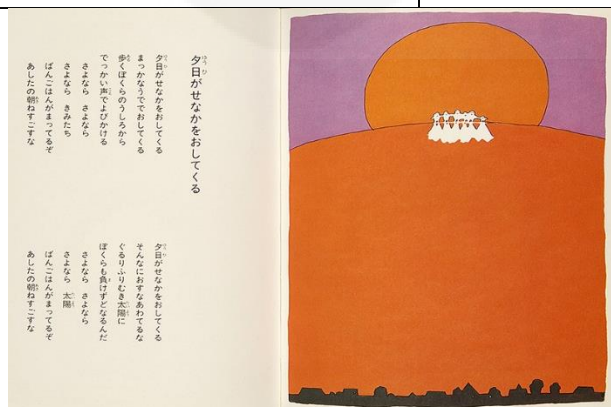
ภาพกลอน “เพลงฤดูใบไม้ผลิ” ในหนังสือเรียนภาษาญี่ปุ่น ป.4 สำนักพิมพ์มิตสึระโตะโซ (2011)

คุซะโนะ ชิเมเปะอิ (草野心平 1903-1988) กวีที่มีภูมิลำเนาที่จังหวัดฟุกุชิมะ เข้ามาศึกษาในโรงเรียนมัธยมที่โตเกียว ย้ายไปเรียนที่ประเทศจีนและเดินทางกลับมา เขาได้สร้างสรรค์ผลงานควบคู่ไปกับนักเขียนและกวีชื่อดัง เช่น มิยะซะวะ เก็นจิ หนังสือรวมกวีนิพนธ์เล่มหนึ่งชื่อ “บันได 100 ขั้น” (『第百階級』 1928) แต่งเป็นเรื่องราวของ “กบ” เท่านั้น ตั้งแต่นั้นเขาก็ยังเขียนกวีนิพนธ์ในสายตาของกบมาตลอด กวีนิพนธ์บางส่วนของเขายังถูกนำมาประพันธ์ทำนองประกอบ ทำให้เป็นเพลงเด็กที่คุ้นหูด้วย กวีนิพนธ์ชื่อ “เพลงฤดูใบไม้ผลิ” นี้ นอกจากเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น ด้านอักษรและคำศัพท์สำหรับเด็กประถมศึกษาแล้ว ยังสะท้อนความงดงามของธรรมชาติในมุมมองของสัตว์ตัวเล็กๆ ให้เด็กๆ ได้สังเกตและสัมผัสความรู้สึกของมัน ในคู่มือการสอนหลายแห่งยังมีแบบฝึกหัดให้นักเรียนคิดจินตนาการ ว่า “คุโมะ” หมายถึง “เมฆ” หรือ “เมฆมุ่ม” ครูอาจารย์จะนำกวีนิพนธ์นี้มาถามคำถามเพื่อฝึกให้เด็กๆ ได้คิด และจินตนาการ มองภาพสิ่งรอบตัวในมุมมองที่แตกต่างจากมุมมองเดิมๆ เหตุผลนี้อาจเป็นปัจจัยที่ทำให้กวีนิพนธ์นี้ยังถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยที่สามารถสื่อถึงเด็กๆ ได้ไม่ว่าจะในยุคสมัยใด

4.3) “แสงอาทิตย์ยามเย็นช่วยดันหลัง” ชะกะตะ อิโระโอะ และ “มีชีวิตร” ทะนิงะวะ ชุนตะโร

夕日が背中を押してくる 阪田寛夫	“แสงอาทิตย์ยามเย็นช่วยดันหลัง” (ป.4) ชะกะตะ อิโระโอะ
------------------	---

<p>夕日が背中を押してくる まっかな腕で押してくる</p> <p>歩くぼくらの うしろから でっかい声で よびかける</p> <p>さよなら さよなら さよなら きみたち</p> <p>晩ごはんが待ってるぞ あしたの朝 ねすごすな</p> <p>夕日が背中を押してくる そんなに押すな あわてるな</p> <p>くるりふりむき 太陽に ぼくらは負けず どなるんだ</p> <p>さよなら さよなら さよなら 太陽</p> <p>晩ごはんが待ってるぞ あしたの朝 ねすごすな</p> <p>夕日が背中を押してくる でっかい腕で押してくる</p> <p>握手しようか わかれ道 ぼくらはうたう 太陽と</p> <p>さよなら さよなら さよなら きょうの日</p> <p>すてきな いい日だね あしたの朝 またあおう</p> <p>さよなら きょうの日 さようなら</p>	<p>แสงอาทิตย์ยามเย็นช่วยดันหลัง</p> <p>ใช้แขนแดงๆ ดันหลัง</p> <p>ส่งเสียงดังมาจากด้านหลังพวกเราที่กำลังเดิน</p> <p>ลาก่อน ลาก่อน ลาก่อน พวกเจ้า</p> <p>อาหารเย็นรออยู่ พรุ่งนี้อย่าตื่นสายนะ</p> <p>แสงอาทิตย์ยามเย็นช่วยดันหลัง</p> <p>อย่าดันแรงสิ อย่าเพิ่งรีบ</p> <p>หันกลับไปมองตะวันแล้วก็ส่งเสียงตอบไม่ยอมแพ้</p> <p>ลาก่อน ลาก่อน ลาก่อน ดวงอาทิตย์</p> <p>อาหารเย็นรออยู่ พรุ่งนี้อย่าตื่นสายนะ</p> <p>แสงอาทิตย์ยามเย็นช่วยดันหลัง</p> <p>ใช้แขนท่อนใหญ่ดันหลัง</p> <p>จับมือกันหน่อย ถึงทางแยกแล้ว</p> <p>พวกเราร้องเพลงไปกับดวงอาทิตย์</p> <p>ลาก่อน ลาก่อน ลาก่อน ลาแล้ววันนี้</p> <p>เป็นวันที่ดีนะ พรุ่งนี้เช้าเจอกันใหม่</p> <p>ลาก่อน วันนี้ ลาก่อน</p>
---	--

夕日がせなかをおしてくる 阪田寛夫 詩 高島純 絵 国土社 1983 (昭和 58)
 ภาพจากหนังสือภาพกวีนิพนธ์ของชะกะตะ อิโระโอะ (สนพ.โคะกุโตะชะ, 1983)

<http://www.kodomo.go.jp/jcl/songs/index.html>

ชะกะตะ ฮิโรโอะ (阪田寛夫 1925-2005) เป็นนักเขียนที่ชื่นชอบศิลปะการแสดง นอกจากนวนิยาย หนังสือแปลแล้ว เขายังสร้างสรรค์กวีนิพนธ์และบทเพลงสำหรับเด็กที่มีท่วงทำนองที่ไพเราะและมีความหมายลึกซึ้ง โดยเลือกใช้คำที่เรียบง่ายและส่งเสริมจินตนาการ กวีนิพนธ์บทนี้นำชีวิตประจำวันมาแต่งเป็นเรื่องราวในจินตนาการ แสงอาทิตย์สามารถเป็นแรงผลักดันให้สู้ชีวิตได้ สอนให้ตระหนักถึงชีวิตคน ว่าแม้วันหนึ่งวันจะเรียบง่ายแต่ก็มีคุณค่า

<p>「生きる」 谷川俊太郎</p> <p>生きているということ 今生きているということ それはのどがかわくということ 木もれ陽がまぶしいということ ふっと或るメロディを思い出すということ くしゃみをする事 あなたと手をつなぐこと</p> <p>生きているということ いま生きているということ それはミニスカート それはプラネタリウム それはヨハン・シュトラウス それはピカソ それはアルプス すべての美しいものに出会うということ そして かくされた悪を注意深くこぼむこと</p> <p>生きているということ いま生きているということ 泣けるということ 笑えるということ 怒れるということ 自由ということ</p> <p>生きているということ</p>	<p>“มีชีวิต” (ป.6) ทะนิงะวะ ชุนตะโร</p> <p>การมีชีวิตอยู่ การที่มีชีวิตอยู่ในตอนนี้ นั่นคือการที่เรารู้สึกทิวน้ำ รู้สึกเสบตาเพราะแสงแดดที่ส่องลอดทิวไม้ การนึกถึงทำนองเพลงที่เคยได้ยินขึ้นมา การจาม หรือการจับมือเธออยู่</p> <p>การมีชีวิตอยู่ การที่มีชีวิตอยู่ในตอนนี้ นั่นคือกระโปรงสั้นเหนือเข่า นั่นคือโดมคูดาว นักดนตรีเอกโจฮัน สเตราท์ จิตรกรชื่อปิกัสโซ เทือกเขาแอลป์ การได้เจอทุกสิ่งที่สวยงาม และการปฏิเสธความเลวร้ายที่แอบซ่อนอยู่ในใจ</p> <p>การมีชีวิตอยู่ การที่มีชีวิตอยู่ในตอนนี้ นั่นคือการที่เราร้องให้ได้ การที่เราหัวเราะได้ การที่เรายังรู้สึกเกรงกลัว</p>
--	---

いま生きているということ	การที่เรามีอิสระ
いま遠くで犬が吠えるということ	
いま地球が廻っているということ	การมีชีวิตอยู่
いまどこかで産声があがるということ	การที่มีชีวิตอยู่ในตอนนี้
いまどこかで兵士が傷つくということ	นั่นคือเสียงหมาเห่ามาแต่ไกล
いまぶらんこがゆれているということ	โลกยังคงหมุนอยู่
いまいまが過ぎていくこと	ที่ไหนสักแห่งยังมีทารกเกิดมา
生きているということ	ที่ไหนสักแห่งยังมีทารกที่บาดเจ็บ
いま生きているということ	ตอนนี้ซึ่งข้ายังแวงงไกว
鳥ははばたくということ	ตอนนี้ ตอนนี้กำลังจะผ่านไปอีกแล้ว
海はとどろくということ	
かたつむりははうということ	การมีชีวิตอยู่
人は愛するということ	การที่มีชีวิตอยู่ในตอนนี้
あなたの手のぬくみ	นกกระพือปีกบิน
いのちということ	ทะเลส่งเสียงกังวาน
	หอยทากคลานตัวมดัดยัม
	ผู้คนรักกัน
	จับมืออบอุ่นของเธอ
	นั่นคือการมีชีวิต

กวีนิพนธ์บทนี้เป็นอีกหนึ่งผลงานที่สร้างชื่อเสียงให้ ทะนิงะวะ ชุนตะโร (谷川俊太郎、1931-) เป็นที่รู้จัก เนื้อหาให้กำลังใจและสะท้อนให้คิดถึงคุณค่าของชีวิต การใช้ชีวิตนั้นไม่ว่าจะเหนื่อยยากเต็มไป ด้วยอุปสรรค หรือจะมีความสุขก็ตาม ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตล้วนมีความหมายที่มนุษย์ต้องยอมรับและ ควบคุมใจกับการมีชีวิตอยู่ของตน

กวีนิพนธ์ที่มีความหมายลึกซึ้ง เกี่ยวกับชีวิตและความเอื้ออาทรที่มนุษย์มีต่อกัน เช่น 2 บทที่ กล่าวข้างต้นนี้ ปรากฏในหนังสือเรียนของทั้งสามสำนักพิมพ์ และยังถูกนำมาตีพิมพ์ทั้งในหนังสือเรียนยุค ก่อน 1990 และในศตวรรษที่ 21 ด้วย แสดงให้เห็นว่า แม้สังคมจะเปลี่ยนแปลงไป ญี่ปุ่นเข้าสู่การ พัฒนาและความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจ สังคมโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารและความไร้ พรมแดน กวีนิพนธ์ที่ถ่ายทอดความสำคัญของชีวิตคนยังได้รับการยอมรับและถูกนำมาใช้สร้างแรงบันดาลใจให้เด็กๆ การคัดเลือกกวีนิพนธ์เหล่านี้เป็นการสะท้อนภาพสังคมที่ผู้คนสิ้นหวังหรือต้องการสิ่ง

ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ การอ่านบทประพันธ์นี้อาจทำให้เด็กๆ สะกิดใจเหลียวมองสิ่งรอบตัว เพื่อค้นหาตัวตนและความงดงามที่ซ่อนอยู่ในชีวิตประจำวันของพวกเขา

4.4) “ใบยุสุริ” คาวาอิ ซุอิเม

<p>「ゆずり葉」 河井醉茗 (1874 年～1965 年)</p> <p>子供たちよ。 これはゆずり葉の木です。 このゆずり葉は 新しい葉が出来ると 入り代わってふるい葉が落ちてしまうので す。</p> <p>こんなに厚い葉 こんなに大きい葉でも 新しい葉が出来ると無造作に落ちる 新しい葉にいのちをゆずって——。</p> <p>子供たちよ お前たちは何をほしがらないでも すべてのものがお前たちにゆずられるので す。</p> <p>太陽のめぐるかぎり ゆずられるものは絶えません。</p> <p>かがやける大都会も そっくりお前たちがゆずり受けるのです。 読みきれないほどの書物も みんなお前たちの手に受け取るのです。 幸福なる子供たちよ お前たちの手はまだ小さいけれど——。 世のお父さん、お母さんたちは 何一つ持ってゆかない。 みんなお前たちにゆずってゆくために いのちあるもの、よいもの、美しいものを、 一生懸命に造っています。</p>	<p>“ใบยุสุริ” คาวาอิ ซุอิเม</p> <p>เด็กๆ ทั้งหลาย นี่คือใบยุสุริ ใบยุสุรินี้ เมื่อมีใบใหม่ผลิออก ใบเก่าก็จะร่วงหล่นไป ใบหนาๆ แบบนี้ ใบที่ใหญ่ขนาดนี้ พอใบใหม่ผลิออกก็พร้อมจะร่วงหล่นไป ยอมสละชีวิตให้แก่ใบใหม่... เด็กๆ ทั้งหลาย เจ้าไม่จำเป็นต้องปรารถนาสิ่งใดเลย ทั้งหมดทั้งปวงจะถูกส่งต่อสู่พวกเจ้า ตราบที่ยังมีแสงตะวันส่อง สิ่งที่จะถูกส่งมอบต่อมามีไม่สิ้นสุด เมืองใหญ่ที่ส่งประกายเจิดจ้า จะถูกมอบต่อพวกเจ้าทั้งหลาย หนังสือมากมายที่ไม่สามารถอ่านหมดได้ จะกลายเป็นสมบัติในมือของพวกเจ้า เด็กๆ ที่มีความสุขทั้งหลาย มือของเจ้านั้นยังเล็กอยู่ พ่อและแม่ทุกคนในโลก ไม่สามารถเอาอะไรไปได้สักอย่าง พวกเขาพยายามสร้างสรรค์ สิ่งที่มีชีวิต สิ่งที่ดีงาม สิ่งที่สวยงาม</p>
---	---

<p>今、お前たちは気が付かないけれど ひとりでいのちは延びる。 鳥のようにうたい、花のように笑っている間 に 気が付いてきます。</p> <p>そしたら子供たちよ、 もう一度ゆずり葉の木の下に立って ゆずり葉を見る時が来るでしょう。</p>	<p>ทุกอย่างนั้นเพื่อมอบให้พวกเจ้า ตอนนี้เจ้าทั้งหลายคงไม่รู้ตัว แต่จะรู้ตัวในวันหนึ่ง เมื่อใช้ชีวิตคนเดียวยาวขึ้น ร้องเพลงได้เหมือนนก และหัวเราะราวดอกไม้บาน ในวันหนึ่ง เด็กๆ ทั้งหมด จะมายืนที่ใต้ร่มใบยูสุริอีกครั้ง และมองดูใบยูสุริ</p>
---	---

4.5) กวีนิพนธ์ที่มีสำนักพิมพ์คัดเลือกมาบรรจุในหนังสือเรียนมากกว่า 1 แห่ง และได้รับการตีพิมพ์มากกว่า 4 ครั้ง

- ・ 「夕日がせなかをおしてくる」 阪田寛夫 東京・光村
“พระอาทิตย์จะช่วยดันหลังให้” ซากาตะ ฮิโรโอะ
- ・ 「花ふぶき」 阪本越郎 東京・日本
“กลีบดอกไม้ร่วงโปรยปราย” ซากาโมโตะ เอ็ตสึโร
- ・ 「おさるがふねをかきました」 まどみちお 東京・光村
“ลิงพายเรือ” มาโตะ มิจิโอะ
- ・ 「三日月」 松谷みよ子 東京・光村
“พระจันทร์เสี้ยว” มัตสึทานิ มิโยโกะ
- ・ 「かきの実」 与田準一 東京・光村・日本
“ลูกพลับ” โยตะ จุนอิชิ
- ・ 「土」 三好達治 東京・日本
“ดิน” มิโยชิ ทัตสึจิ
- ・ 「雪」 草野心平 東京・日本
“หิมะ” คุซาโนะ ซิมเป
- ・ 「雪」 三好達治 東京・日本
“หิมะ” มิโยชิ ทัตสึจิ

・ 「いるか」	谷川俊太郎	光村・日本
“โลมาอยู่ไหม” ทานิกาวะ ชุนทาโร		
・ 「スポーツ」	鶴見正夫	東京・日本
“กีฬา” สึรุมิ มาซาโอะ		
・ 「茂作おじいさん」	小林純一	東京・光村
“ลุงโมซากุ” โคบายาชิ จุนอิจิ		
・ 「生きる」	谷川俊太郎	東京・光村
“มีชีวิต” ทานิกาวะ ชุนทาโร		
・ 「ふきのとう」	工藤直子	東京・光村
“ดอกตุ้มฟูกินะโต” คุโตะ นาโอโกะ		
・ 「あるけ あるけ」	つるみまさお	東京・光村
“เดินสิ เดินสิ” สึรุมิ มาซาโอะ		
・ 「あいたくて」	工藤直子	東京・光村
“คิดถึงจังเลย” คุโตะ นาโอโกะ		
・ 「春の歌」	草野心平	光村・日本
“เพลงฤดูใบไม้ผลิ” คุซาโนะ ซิมเป		

ขอยกตัวอย่างกวีนิพนธ์เรื่อง “ลูกพลับ” โยะตะ จุนอิจิ ซึ่งได้ถูกนำมาประกอบในหนังสือเรียนทั้งสามสำนักพิมพ์ได้แก่ สำนักพิมพ์นิฮงโชะเซะกิ (Nihonshoseki 日本書籍) สำนักพิมพ์มิตสึมุระโทะโช (Mitsumuratosho 光村図書) และสำนักพิมพ์โตเกียวโชะเซะกิ (Tokyoshoseki 東京書籍) และเป็นงานประพันธ์ที่ตีพิมพ์เกิน 4 ครั้ง โดยมีการตีพิมพ์ทั้งในสมัยหลังสงครามไม่นาน และในสมัยศตวรรษที่ 21 จัดว่าเป็นกวีนิพนธ์ที่เป็นที่ยอมรับและนำมาใช้เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนประถมศึกษาชั้นมัธยม

かきの実 よだじゅんいち (東京書籍) つゆがしもに変わり、 しもは朝ごとに白くなる。 村のかきの実は、赤くうれ、 赤く、赤くうれ、 低いえだから、だんだんへっていく。	ลูกพลับ โยะตะ จุนอิจิ ฤดูฝนเปลี่ยนเป็นน้ำค้างแข็ง น้ำค้างเป็นสีขาวทุกเช้า ลูกพลับในหมู่บ้านสีแดงสด สีแดง สีแดงสด ค่อยๆ หายไปจากกิ่งที่อยู่เตี้ยก่อน
---	--

<p>空は一日、青くすみ、 青く、青くすみ、 からすのむれが、 ごまをまいたように飛ぶ。</p> <p>そんな日が続き、 同じような日が続き、 こずえに残されたかきの実、一つ。</p> <p>実は赤く光り、 赤く、赤く光り、 冬が来た信号のように、 村でいちばん早く朝日をあびる。</p>	<p>ฟ้าสีกระจ่างทั้งวัน สีฟ้า สีฟ้ากระจ่าง ฝูงนกกา บินเป็นกลุ่มกระจายกันเหมือนโรยงา</p> <p>วันแบบนี้ผ่านไปเรื่อยๆ วันแบบเดียวกันนี้ต่อเนื่องไป เหลือลูกพลับบนต้นหนึ่งผล</p> <p>ลูกพลับสีแดงเปล่งประกาย สีแดง สีแดงเปล่งประกาย เหมือนเป็นสัญญาณการมาถึงของฤดูหนาว ได้อาบแสงอาทิตย์เข้าก่อนใครในหมู่บ้าน</p>
--	---

โยะตะ จุนอิชิ (Yoda Junichi 1905-1997) เป็นกวีและนักเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีตำแหน่งเป็นผู้นำกิจกรรมเพื่อเด็กมาตลอด เขาเคยเป็นบรรณาธิการนิตยสารอะกะอิโตะริ เช่นเดียวกับคิตะฮะระ ฮะกุซุและซุสุกิ มิเอะกิชิ นอกจากเขียนหนังสือแล้ว เขายังเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยนิงงโจะฉิมิ และมีบทบาทในสมาคมนักเขียนของญี่ปุ่นด้วย กวีนิพนธ์บทนี้เป็นบทเรียนการใช้คำชั้นครู โดยเฉพาะคำแทนเสียงธรรมชาติที่เป็นลักษณะพิเศษของภาษาญี่ปุ่น นอกจากนั้นยังแฝงความหมายของ ความสำคัญของสรรพสิ่งและคนแต่ละคน การใช้สำนวนว่า “ลูกพลับที่เหลืออยู่บนต้นผลหนึ่ง” มีความหมายถึงการเปลี่ยนผ่านทางฤดูกาล การที่จะมีคนรุ่นใหม่เข้ามาแทนที่คนรุ่นเก่า การสืบทอดมรดกทางความคิดและวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง “สีแดง” ที่เปล่งประกายของทั้งลูกพลับ ดวงอาทิตย์ สื่อถึงความเป็นญี่ปุ่นและการเริ่มต้นใหม่ สำนวนเหล่านี้ไม่เพียงถ่ายทอดความงดงามทางธรรมชาติแต่ยังแฝงความรู้สึกถึงการสืบทอดต่อในฐานะชาวญี่ปุ่นรุ่นลูกหลานสืบทอดไป แสดงความหวังของชีวิตที่ยังคงมีอยู่ พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ที่ยังมีแสงอาทิตย์ยามเช้าส่องมาใหม่ทุกครั้ง เป็นกวีนิพนธ์ที่สะท้อนความรักต่อครอบครัวและธรรมชาติไว้อย่างงดงาม

ในศตวรรษที่ 21 พบว่ามีการนำกวีนิพนธ์ที่เคยใช้ในหนังสือเรียนสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ไม่นานมาบรรจุในหนังสือเรียนใหม่ ประกอบกับมีการนำเสนอวรรณกรรมสำหรับเด็กที่เกี่ยวข้องกับความ แสวงหาสันติสุข สะท้อนภาพความรันทดของชีวิตในยุคสงคราม หลังจากเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติจาก แผ่นดินไหวและโรงงานผลิตไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ระเบิดในค.ศ.2011 ทำให้ผู้คนตระหนักและย้อนคิดถึง เหตุการณ์ความสูญเสียที่เกิดขึ้นในครั้งสงครามด้วยระเบิดนิวเคลียร์ กวีนิพนธ์และวรรณกรรมสำหรับเด็ก

จึงเป็นการเรียนรู้ที่ดีในการกระตุ้นให้คิดอยากสร้างโลกที่มีแต่ความสุข ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างกวีนิพนธ์ ชื่อ “กลีบดอกไม้ร่วงโปรยปราย” ผลงานประพันธ์ของซากาโมโตะ เอ็ตสึโรที่ได้รับการคัดสรรให้นำมาตีพิมพ์เกิน 4 ครั้งของสองสำนักพิมพ์คือ สำนักพิมพ์นิฮงโชเซะกิ (Nihonshoseki 日本書籍) และ สำนักพิมพ์โตเกียวโชเซะกิ (Tokyoshoseki 東京書籍)

<p>花ふぶき (阪本越郎) 東京書籍『小学校国語 5 年上』1964</p> <p>さくらの花の散る下に、 小さな屋根の駅がある。 白い花びらは散りかかり、 停車場の中は、 花びらで いっぱい 花びらは、男の子のぼうしにも、 せおった荷物の上にも来てとまる。 この村のさくらの花びらをつけたまま、 遠くの町へ行く子もあるんだな。 待合室のベンチの上にも、 白い花びらは散りかかり、 旅人は 花びらの上にこしかけて、 春の山脈をながめている。</p>	<p>กลีบดอกไม้ร่วงโปรยปราย (ป.5) ซากาโมโตะ เอ็ตสึโร</p> <p>เบื้องใต้กลีบดอกซากุระที่ร่วงหล่นมา คือหลังคาของสถานีรถไฟเล็กๆ กลีบสีขาวโปรยลงปกคลุม ที่จอดรถไฟ เต็มไปด้วยกลีบดอกไม้ เจ้ากลีบดอกไม้ หยดพักบนหมวกของเด็กผู้ชาย และยังแฉะเยียนบนเป้สะพายหลัง มีเด็กบางคนที่ต้องจากไปแดนไกล ทั้งที่มีกลีบดอกไม้ติดไปด้วย บนม้านั่งในห้องรอรถไฟ ก็มีกลีบสีขาวโปรยลงปกคลุม คนเดินทางนั่งบนกลีบสีขาวเหล่านั้น มองเหม่อไปยังเทือกเขาฤดูใบไม้ผลิ</p>
---	--

ซากาโมโตะ เอ็ตสึโร (阪本越郎 1906-1969) เคยทำงานในกระทรวงศึกษาธิการของญี่ปุ่น ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง มีผลงานกวีนิพนธ์รวมเล่มชื่อ “เสื้อผ้าเมฆ” (雲の衣裳) เป็นผลงานชิ้นแรก ในค.ศ.1931 เขาเคยเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยสตรีโออะโนะมิตี หลังจากนั้นก็ได้ประพันธ์กวีนิพนธ์มากมาย และยังเป็นนักเขียนนวนิยายและนักวิจารณ์วรรณกรรมด้วย

จากตัวอย่างเห็นว่ากวีนิพนธ์สำหรับเด็กที่ปรากฏในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาของญี่ปุ่น ที่มีความไพเราะลึกซึ้ง และสะท้อนความสำคัญของธรรมชาติรอบตัว สร้างแรงบันดาลใจในการดำรงชีวิต ยังมีการนำมาบรรจุอยู่แม้ว่าเวลาจะผ่านไปกว่าสิบปี นักเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กแต่ละคนได้ถ่ายทอดจินตนาการและความฝันวัยเยาว์ไว้อย่างเข้าใจง่ายในบทกวีที่งดงาม

กวีนิพนธ์ที่พบในหนังสือเรียนยุคปัจจุบัน ส่วนใหญ่สะท้อนแง่คิดเกี่ยวกับชีวิตและความมีน้ำใจ ยอมรับความแตกต่างของมนุษย์ร่วมโลก กวีนิพนธ์เหล่านี้เป็นการสะท้อนภาพสังคมที่ผู้คนสิ้นหวังหรือ ต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ สร้างแรงบันดาลใจให้สังเกตและหาความสุขและความดีงามจากสิ่งรอบตัว นับว่ากวีนิพนธ์สำหรับเด็กในหนังสือเรียนนั้น นอกจากเป็นวัฒนธรรมทางภาษาที่ผู้ใหญ่ต้องการปลูกฝังสู่ เด็กแล้ว ยังแฝงคำถามที่สะท้อนให้เห็นความไม่มั่นคงของวิถีชีวิตชาวญี่ปุ่น และกระตุ้นให้ผู้อ่านได้ พยายามหาคำตอบด้วย

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ (Chapter 5)

ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาของกวีนิพนธ์รวมทั้งวิเคราะห์แนวคิดที่สะท้อนผ่านกวีนิพนธ์สำหรับเด็กในฐานวรรณกรรมอันทรงคุณค่า จากการตีความกวีนิพนธ์แต่ละบทควบคู่กับบริบททางสังคมที่เกี่ยวข้อง แล้วพบว่า กวีนิพนธ์สำหรับเด็กในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาของญี่ปุ่น มีความหมายลึกซึ้งที่แสดงวัฒนธรรมทางภาษาอันทรงคุณค่าที่ผู้ใหญ่ต้องการปลูกฝังสู่เด็ก เนื้อหาการนำเสนอกรวีนิพนธ์ได้รับอิทธิพลจากบริบททางสังคมญี่ปุ่นในแต่ละช่วงสมัยดังนี้

ในสมัยเมจิ (ค.ศ.1868) รัฐบาลปฏิรูประบบการศึกษาสมัยใหม่โดยรับแนวคิดมาจากตะวันตก หนังสือเรียนได้นำกวีนิพนธ์โบราณของญี่ปุ่นจัดเป็นวรรณคดีประเภทหนึ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมทรงคุณค่า มีความไพเราะและสืบทอดมานานมาบรรจู่ไว้ นอกจากนี้ยังมีกวีนิพนธ์สำหรับเด็กที่เขียนโดยนักเขียนวรรณกรรมสมัยใหม่ และวรรณกรรมสำหรับเด็กมีการแปลจากภาษาต่างประเทศมากมาย ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ.1940-1945) นักเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กจำนวนหนึ่งถูกมองว่าผลิตงานเพื่อนโยบายทางการทหารของรัฐบาล ทำให้เกิดการรณรงค์และผลิตผลงานเพื่อเด็กอีกครั้งหลังสงครามสิ้นสุดและพ้นจากการควบคุมของสหรัฐอเมริกา

ในช่วงค.ศ.1970-1980 ญี่ปุ่นมีความเจริญทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการแข่งขันสูง รัฐบาลมีบทบาทในการปรับปรุงระบบการศึกษา เพื่อแก้ปัญหาการศึกษาแบบอัดแน่นและการแข่งขันสอบเข้า นอกจากนี้ เป็นช่วงที่ทั่วโลกมีการตื่นตัวเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม กวีนิพนธ์ถูกนำมาใช้ในหนังสือเรียน เพื่อถ่ายทอดความงดงามของธรรมชาติให้เด็ก ๆ ตระหนักและเกิดความคิดและจินตนาการที่งดงาม นอกจากกระแสสังคมที่สนับสนุนการแข่งขันทางวิชาการซึ่งเป็นชนวนให้เด็กเกิดความเครียด ต่อมาในทศวรรษ 1990-2000 รัฐบาลมีนโยบายปรับปรุงการศึกษาโดยให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล ยุคนี้เป็นสังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร การศึกษาอ่อนปรมมากขึ้น การแข่งขันสอบเข้ามีช่วงอายุน้อยลง การกลั่นแกล้งในโรงเรียน การไม่เข้าเรียน ความสามารถทางการเรียนของเด็กลดลงจากการเป็นสังคมเมืองและครอบครัวเดี่ยว สภาพเศรษฐกิจของญี่ปุ่นชะงักงัน โดยเฉพาะหลังวิกฤติฟองสบู่แตกในช่วงปลายค.ศ.1990 ความเจริญและการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยเริ่มถูกตั้งคำถาม เกิดปัญหาสังคมและคดีอาชญากรรมเพิ่มขึ้นมากมาย ผู้คนให้นิยามว่าเป็นยุคของ “ทศวรรษที่หายไป” (The Lost decade) เด็ก ๆ ดำเนินชีวิตอย่างไม่มีความฝัน กวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนยุคนี้ นอกจากมีเนื้อหาสอนภาษาและทักษะในการอ่านและเขียน เหมือนกับที่เคยมีมาแล้ว ยังแฝงความหมายที่ลึกซึ้งของการให้กำลังใจ หรือเนื้อหาที่เกี่ยวกับการตระหนักรู้ของคุณค่าของชีวิตและสังคม

หลังปีค.ศ.2000 มีการปรับปรุงการศึกษาให้เหมาะสมกับสังคมเศรษฐกิจที่มีรูปแบบไร้พรมแดน ความเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็ว เกิดปัญหาการกลั่นแกล้งในโรงเรียน การไม่เข้าเรียน และอาชญากรรมที่ยังแก้ไขไม่ได้ กวีนิพนธ์ที่พบในหนังสือเรียนยุคปัจจุบัน มีไม่น้อยที่นำกวีนิพนธ์ที่เคยบรรจุในหนังสือเรียนในอดีตมาใช้ใหม่ ล้วนถ่ายทอดความหมายลึกซึ้งเกี่ยวกับชีวิตและความเอื้ออาทรที่มนุษย์มีต่อกัน แม้ญี่ปุ่นจะมีทั้งการพัฒนาและความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจ ในขณะที่สังคมโลกปัจจุบัน

ที่เต็มไปด้วยความสับสน กวีนิพนธ์ที่ถ่ายทอดความสำคัญของชีวิตคนยังได้รับการยอมรับเสมอมา การคัดเลือกกวีนิพนธ์เหล่านี้เป็นการสะท้อนภาพสังคมที่ผู้คนสับสนหรือต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ผลงานเหล่านี้อาจเป็นแรงบันดาลใจสำหรับเด็กๆ ที่ได้อ่าน ให้ใส่ใจในสิ่งรอบตัว แสวงหาความเป็นตัวของตัวเองและความดีงามที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่าอิทธิพลของบริบททางสังคมญี่ปุ่นมีผลต่อเนื้อหาการนำเสนอ กวีนิพนธ์สำหรับเด็กในแต่ละช่วงสมัย ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน กวีนิพนธ์สำหรับเด็กในช่วง 70 ปีที่ผ่านมาจึงสะท้อนความเคลื่อนไหวของสังคมญี่ปุ่น โดยเฉพาะแนวคิดด้านวรรณกรรมสำหรับเด็กและการศึกษา ซึ่งนับเป็นมุมมองหนึ่งที่จะประเมินสถานการณ์ในอนาคตต่อไปได้ จุดที่น่าสนใจคือกวีนิพนธ์ที่เคยตีพิมพ์ในอดีต ได้รับการนำมาตีพิมพ์อีกครั้ง แม้จะเป็นเวลาหลายสิบปีให้หลัง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความงดงามทางวรรณศิลป์และคุณค่าทางการสะท้อนสังคมของกวีนิพนธ์สำหรับเด็กนั้นมีความเป็นสากล ครอบคลุมนอกเหนือการถ่ายทอดสู่เยาวชนรุ่นต่อไปในทุกยุคสมัย

นอกจากประเด็นเรื่องเนื้อหาแล้ว รูปแบบการประพันธ์และความหมายของกวีนิพนธ์สำหรับเด็กในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาของญี่ปุ่น ยังมีความหลากหลายและแตกต่างกันตามระดับชั้น ผู้เชี่ยวชาญในวงการการศึกษาและสำนักพิมพ์ผู้รับผิดชอบจัดพิมพ์หนังสือเรียนที่ได้รับการยอมรับจากรัฐบาล ยังได้คัดสรรกวีนิพนธ์สำหรับเด็ก โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการเรียนรู้ภาษาของเด็กญี่ปุ่น กวีนิพนธ์แต่ละบทมีความหมายลึกซึ้งที่แสดงวัฒนธรรมทางภาษาอันทรงคุณค่าที่ผู้ใหญ่ต้องการปลูกฝังสู่เด็ก

ตาราง สรุปบริบททางสังคมญี่ปุ่นที่มีผลต่อเนื้อหาบทกวีนิพนธ์สำหรับเด็กในแต่ละช่วงสมัย

1952-1970	<ul style="list-style-type: none"> • สมัยการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับความเจริญทางเศรษฐกิจ • “กลีบดอกไม้ไปเรื่อยไป” 「花ふらふらき」 (ป.5) แต่งโดยชะกะโมะโตะ เอ็ตสึโร (阪本越郎) ใช้ภาษาเรียบง่าย ทำให้เกิดจินตภาพ การกล่าวถึงกลีบดอกซากุระและการเดินทางสะท้อนการเปรียบเปรยถึงชีวิตและธรรมชาติ ยุคสมัยที่เปลี่ยนไปได้ลึกซึ้ง
1971-1983	<ul style="list-style-type: none"> • หนังสือเรียนภาษาญี่ปุ่นในระดับประถมศึกษาที่มีการปรับปรุงเนื้อหาและลดปริมาณเรื่องอ่านลง แต่จำนวนบทกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนกลับเพิ่มขึ้น • “แสงอาทิตย์ยามเย็นช่วยดันหลัง” ชะกะตะ ฮิโรโอะ 「夕日がせなかをおしてくる」 阪田寛夫 “เพลงฤดูใบไม้ผลิ” คุซะโนะ ชิมเปะอิ 「春の歌」 草野心平 ซึ่งสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับการมีความหวังและการใช้ชีวิต และให้ความสำคัญกับธรรมชาติ
1984-2000	<ul style="list-style-type: none"> • ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล รูปแบบอุตสาหกรรมเปลี่ยนไป มีความเป็นสากล สังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร การศึกษาผ่อนปรน ปัญหาสิ่งแวดล้อม • มีเนื้อหากล่าวถึงธรรมชาติ ฤดูกาล และยังแฝงความหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว กิจกรรมในโรงเรียน ส่วนหนึ่งนำบทกวีนิพนธ์ที่เคยมีในหนังสือเรียนชั้นประถมศึกษาในยุคก่อนหน้าที่มีตีพิมพ์ใหม่ เช่น “ลูกพลับ” โยะตะ จุนอิชิ 「かきの実」 与田準一 “โลมา(อยู่ใหม่)” ทะนิกะวะ มุนตะโร 「いるか」 谷川俊太郎
2000-2014	<ul style="list-style-type: none"> • “ทศวรรษที่หายไป” (The Lost decade) • บทกวีนิพนธ์แฝงความหมายที่ลึกซึ้งของการให้ การตระหนักรู้ของคุณค่าของชีวิตและสังคม การยอมรับความแตกต่าง เช่น “มีชีวิต” (ป.6) ทะนิกะวะ มุนตะโร 「生きる」 谷川俊太郎 “ฉัน นกน้อย กระดิ่ง” (ป.3) คะเนะโกะ มิซึสุ 「わたしと小鳥とすずと」 金子みすゞ

บรรณานุกรม (Bibliography)

เอกสารภาษาไทย

ยุพา คลังสุวรรณ. ญี่ปุ่นสร้างชาติด้วยความรักและภักดี ภูมิหลังทางวัฒนธรรมของสังคมญี่ปุ่น. ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ, สำนักพิมพ์มติชน. 2547.

เอกสารภาษาญี่ปุ่น

Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology,

http://www.mext.go.jp/a_menu/shotou/kyoukasho/mokuroku.htm

__ 文芸春秋 (2005) 『教科書で覚えた名詩』

__ 文部科学省、学制百年史編集委員会 (2009) 『戦後教育改革の流れ』

__ 日本書籍 「小学国語」「わたしたちの小学国語」 昭和 26 年度～平成 12 年度 (1951 年～2000 年)

__ 光村図書 「小学新国語」「国語」 昭和 29 年度～平成 26 年度 (1954 年～2014 年)

__ 東京書籍 「新しい国語」 昭和 25 年度～平成 26 年度 (1950 年～2014 年)

池上彰 (2014) 『池上彰の「日本の教育」がよくわかる本』 PHP 研究所

石原千秋 (2009) 『国語教科書の中の日本』 筑摩書房

石原千秋 (2009) 『国語教科書思想』 筑摩書房

石原千秋／監修、新潮文庫編集部／編 (2014) 『新潮ことばの扉 教科書で出会った名詩一〇〇』

石原千秋／監修、新潮文庫編集部／編 (2015) 『新潮ことばの扉 教科書で出会った名句・名歌三〇〇』 新潮文庫

入江曜子 (2001) 『日本が「神の国」だった時代』、岩波新書 [新赤版 764]

海後宗臣 (1999) 『教科書でみる近現代日本の教育』 東京書籍

海後宗臣 (1964) (編者) 『日本教科書大系 近代編 第九巻 国語 (六)』、講談社

唐澤富太郎 (1956) 『教科書の歴史』、創文社

柴田義松、斉藤利彦 (2005) 『教育史』、学文社

樹下龍児 (2011) 『おもしろ図像で楽しむ近代日本の小学教科書』 中央公論社

高橋哲哉 (2004) 『教育と国家』 講談社現代新書

鳥越信 (2006) 『はじめて学ぶ日本児童文学史』 ミネルヴァ書房

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางภัทรอร พิพัฒน์กุล
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Mrs. Pat-on Phipatanakul
เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน x-xxxx-xxxxx-xx-x
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์
เงินเดือน (30,xxx บาท)
เวลาที่ใช้ทำวิจัย (7 ชั่วโมง : สัปดาห์)

หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก

สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 ซอย 23 ถนนสุขุมวิท เขตวัฒนา 10110
โทรศัพท์ 02-664-1000 ต่อ 16275 E-mail: paton@gs.swu.ac.th

ที่อยู่ปัจจุบัน 59/125 อารีเพลส (ห้อง 408), ถนนสุขุมวิท ซอย 26, เขตคลองเตย กทม. 10110
โทรศัพท์ 081-815-5753 E-mail: patonhipat@gmail.com

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2539 B.A. Faculty of Modern Culture, Communication Department,
Tokyo Woman's Christian University (Tokyo Joshi Daigaku), ประเทศญี่ปุ่น
พ.ศ.2552 อ.ม. สาขาวิชาภาษาและวรรณคดีญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ.2558 อ.ด. วรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ
ภาษาญี่ปุ่น สังคมและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์สมัยใหม่ญี่ปุ่น วรรณกรรมสำหรับเด็ก การแปล การ
ล่าม

บทความทางวิชาการ

ภาษาอังกฤษ

Pat-on Phipatanakul (2012) "From Kojiki to Children's Literature: The Intertextuality of
Japanese Myths" the 3rd JSA-ASEAN international conference in Kuala Lumpur,
Malaysia.

Pat-on Phipatanakul (2014) "Japanese Myth as the Cultural Heritage of Local Japan" the
12th APSA International Conference "Transforming Societies: Contestations and
Convergences in Asia and the Pacific" Chiang Mai University.

ภาษาญี่ปุ่น

Pat-on Phipatanakul (2012)“Diversification of teaching about “Nation”- The comparative study of Thai language textbook after The Siamese Revolution of 1932 and Japanese language textbook at the period of WWII –” Japanese Studies Journal No.5, Chulalongkorn-Osaka University.

ภาษาไทย

- ภัทรธอร์ พิพัฒน์กุล (2554) “แบบเรียนสอนอะไร เด็กไทย-เด็กญี่ปุ่น: ศึกษาเปรียบเทียบแบบเรียนภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่นในค.ศ.1872-1952” วารสารหลังการประชุมวิชาการระดับชาติเรื่อง “ภาษา วรรณคดีไทยและการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ: การเรียนรู้และสร้างสรรค์ จากสังคมไทยสู่สังคมโลก”
- ภัทรธอร์ พิพัฒน์กุล (2554) “ตำนานเก่าเล่าใหม่ - สหบทของตำนานเทพญี่ปุ่นในนิทานโคะจิกิ” เอกสารหลังการประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย ครั้งที่ 5, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต
- ภัทรธอร์ พิพัฒน์กุล (2555) “การต่อสู้ของนักเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กชาวญี่ปุ่นระหว่างสงคราม” เอกสารหลังการประชุมวิชาการระดับชาติของเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย ครั้งที่ 6, คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ภัทรธอร์ พิพัฒน์กุล (2556) “ตำนานเทพญี่ปุ่นในหนังสือเรียนระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองและหลังสงครามยุค” วารสารวรรณคดีเปรียบเทียบ (Comparative Literature, Sep2013), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ภัทรธอร์ พิพัฒน์กุล (2557) “บทบาททางวัฒนธรรมของตำนานเทพญี่ปุ่นในปัจจุบัน: ระหว่างความหลากหลายกับความเป็นหนึ่งเดียว” วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ 2/57 ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก The Japan Foundation Japanese Studies Fellowship (2013)

ภาคผนวก

รายการกรวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษา สำนักพิมพ์นิฮงโชะเซกิ

(Nihonshoseki)

日本書籍 昭和 26 年度～平成 12 年度 (1951 年～2000 年)

○発行年度 (西暦)、発行者、「教科書名」、代表著作者 (監修者)

○昭和 26 年度(1951) 日本書籍 「太郎花子 国語の本」 井上越ほか

一年上	「あかいことり」	北原白秋
一年下	「ゆうやけこやけ」 「あられとみぞれ」 「ささやぶ」	中村雨紅 野口雨情 岩井允子
二年上	なし	なし
二年下	「竹の雪」 「きりの歯」 「くり」 「赤とんぼ」 「空の色」	岩井充子 岩井充子 岩井充子 岩井充子 岩井充子
三年上	「みずうみ」 「草にねて」	北原白秋 北原白秋
三年下	「氷のひわれめ」 「夕日」 「雲」	北原白秋 無記載 無記載
四年上	「山の音」 「つばめ」 「川」 「いつかの船」 「まつばぼたん」 「波がどんぶらこ」	都筑益世 丸山薫 千家元麿 山中孝一郎 北原白秋 野口雨情
四年下	「夕焼の雲の下に」 「二月」 「もうじき春よ」 「北の国にも」	百田宗治 サトウハチロー サトウハチロー
五年上・下	なし	なし
六年上・下	なし	なし

昭和 29 年度(1954) 日本書籍 「太郎花子 国語の本」 井上越ほか

一年上	欠本	欠本
一年下	「ゆうやけこやけ」 「ひるの日」	中村雨紅 野口雨情
二年上	「ひばり」 「あたらしいみどり」 「つばきのうた」	野口雨情 岩井充子 岩井充子

	「二年生」	岩井充子
二年下	「空の色」 「赤とんぼ」 「竹の雪」	岩井充子 岩井充子 岩井充子
三年上	「草にねて」	北原白秋
三年下	「氷のひわれめ」	北原白秋
四年上	「つばめ」	丸山薫
四年下	「夕焼の雲の下に」 「もうじき春よ」 「公園の子ども」	百田宗治 サトウハチロー 坂田志保
五年上・下	なし	なし
六年上	「みみず」	大関松三郎
六年下	なし	なし

昭和 31 年度(1956) 日本書籍 「国語」 山本有三ほか

一の一、二、三	なし	なし
二の一、二、三	なし	なし
三の一、二	なし	なし
四の一	なし	なし
四の二	「かきの実」	与田準一
五の一、二	なし	なし
六の一、二	なし	なし

昭和 35 年度(1960) 日本書籍 「小学国語」 山本有三ほか

一の一、二、三	なし	なし
二の一、二、三	なし	なし
三の一、二	なし	なし
四の一、二	なし	なし
五の一、二	なし	なし
六の一	「畑うち」 「虫けら」 「水」	大関松三郎 大関松三郎 大関松三郎
六の二	「森の中で」	長尾

昭和 39 年度(1964) 日本書籍 「小学国語」 山本有三ほか

一の一、二、三	なし	なし
二の一、二、三	なし	なし
三の一、二	なし	なし
四の一、二	なし	なし

五の一、二	なし	なし
六の一	「畑うち」 「虫けら」 「水」	大関松三郎 大関松三郎 大関松三郎
六の二	「玉あられ」 「天」	若井庄司 山之口獏

昭和 45 年度(1970) 日本書籍 「小学国語」 山本有三ほか

一年上	なし	なし
一年下	「犬があるく」	まどみちお
二年上・下	なし	なし
三年上	なし	なし
三年下	「ひとりとおおぜい」	小林じゅんいち
四年上	「花ふぶき」	阪基越郎
四年下	なし	なし
五年上	なし	なし
五年下	「セミ」 「茶畑」 「つらら」	丸山薫 野長瀬正夫 島木赤彦
六年上	「雑草」 「畑うち」 「虫けら」 「水」	北山冬彦 大関松三郎 大関松三郎 大関松三郎
六年下	「天」	山之口獏

昭和 48 年度(1973) 日本書籍 「小学国語」 山本有三ほか

一年上	なし	なし
一年下	「雨のうた」	つるみまさお
二年上・下	なし	なし
三年上	なし	なし
三年下	「ひとりとおおぜい」	小林じゅんいち
四年上	「花ふぶき」	阪本越郎
四年下	なし	なし
五年上	なし	なし
五年下	「セミ」 「茶畑」 「つらら」	丸山薫 野長瀬正夫 島木赤彦
六年上	「雑草」 「畑うち」 「虫けら」 「水」	北山冬彦 大関松三郎 大関松三郎 大関松三郎

六年下	「天」	山之口獭
-----	-----	------

昭和 51 年度(1976) 日本書籍 「小学国語」 秋山慶ほか

一年上	なし	なし
一年下	「あめのうた」 「アヒルのうた」	つるみまさお 室生犀星
二年上	「ミツバチブンブン」 「子ガン」	こばやしじゅんいち 中村たか子
二年下	「ヒヨドリ」	くわばらしんじょう
三年上	「えんそく」 「キリン」	巽聖歌 まどみちお
三年下	「新しい歯」 「寒い日」 「ひとりとおおぜい」	与田準一 小林純一 小林純一
四年上	「花ふぶき」 「初夏」 「ミシンの歌」	阪本越郎 大木実 室生犀星
四年下	「雨上がり」 「雲」	間所ひさこ 山村暮鳥
五年上	「海の風景」 「土」 「にじ色の魚」	堀口大學 三好達治 村野四郎
五年下	「青空」 「冬の夜道」 「水」	代左門 津村信夫 大関松三郎
六年上	「心に太陽をもて」 「ミズバショウ」 「シカ」 「たき」 「雑草」	ツェーザル・フランシュレン 山本有三訳 渡辺ひろし 三好達治 笹沢美明 北川冬彦
六年下	「雪」 「ブブル」 「耳」	草野心平 三好達治 ジャン=コクトー 堀口大學訳

昭和 54 年度(1979) 日本書籍 「小学国語」 中田祝夫ほか

一年上・下	なし	なし
二年上・下	なし	なし
三年上	なし	なし
三年下	「夕だち」 「夜のくだもの」	村野四郎 草野心平

	「つけもののおもしろ」	まどみちお
四年上	なし	なし
四年下	「春の歌」 「小さなみなとの町」 「茂作じいさん」	草野心平 木下夕爾 小林純一
五年上	なし	なし
五年下	「かきの実」 「おこっている海」 「ふるさと」	大木実 百田宗治 高野辰之
六年上	「土」 「からす」 「耳」	三好達治 白岩晃 ジャン=コクトー 堀口大學訳
六年下	「雪」 「雑草」 「虫けら」	三好達治 北川冬彦 大関松三郎

昭和 57 年度 (1982) 日本書籍 「小学国語」 中田祝夫ほか

一年上・下	なし	なし
二年上	なし	なし
二年下	しずかなお話	サムイル・マルシャーク
三年上	なし	なし
三年下	「夕だち」 「夜のくだもの」 「つけもののおもしろ」	村野四郎 草野心平 まどみちお
四年上	なし	なし
四年下	「春の歌」 「小さなみなとの町」 「茂作じいさん」	草野心平 木下夕爾 小林純一
五年上	なし	なし
五年下	「かきの実」 「天」 「ふるさと」	大木実 山之口獏 高野辰之
六年上	「土」 「からす」 「耳」	三好達治 白岩晃 ジャン=コクトー 堀口大學訳
六年下	「雪」 「虫けら」 「素直な疑問符」	三好達治 大関松三郎 吉野弘

昭和 61 年度 (1986) 日本書籍 「小学国語」 中田祝夫ほか

一年上	なし	
-----	----	--

一年下	「いるか」 「はしるのだいすき」	谷川俊太郎 まどみちお
二年上	「たんぽぽ」 「ねこぜんまい」	川崎洋 ぶしかえつこ
二年下	わらべ歌「いちじく、にんじん」 「花いちもんめ」 「ずいずいずっ ころばし」 「海がみんな」	イギリス民謡 きじまはじめ訳
三年上	「春の日」 「なわ一本」	高田敏子 高木あき子
三年下	「夜のくだもの」 「落ち葉」 「つけもののおもし」	草野心平 三越左千夫 まどみちお
四年上	「春の歌」 「わた毛のたま」	草野心平 牧野文子
四年下	「初雪」 「とうげは大雪」 「茂作じいさん」	大木実 鈴木敏夫 小林純一
五年上	「雲」 「山頂」	山村暮鳥 原田直友
五年下	「白い建物」 「かきの実」 「ふるさと」	村野四郎 与田準一 高野辰之
六年上	「レンゲの花」 「へびの歌」	原田直友 室生犀星
六年下	「雪」 「動物たちの恐ろしい夢のなか に」 「虫けら」 短歌と俳句	三好達治 川崎洋 大関松三郎

昭和 64 年度(1989) 日本書籍 「小学国語」 中田祝夫ほか

一年上	なし	
一年下	「いるか」 「はしるのだいすき」	谷川俊太郎 まどみちお
二年上	「たんぽぽ」 「知らない子」	川崎洋 宮沢章二
二年下	わらべ歌「いちわのからす」 「ずい ずいずっころばし」 「世界じゅうの海が」	イギリス民謡

三年上	「春の日」 「なわ一本」	高田敏子 高木あき子
三年下	「夜のくだもの」 「三年よ」 「つけもののおもし」	草野心平 阪田寛夫 まどみちお
四年上	「春の歌」 「はじめてー」	草野心平 原田直友
四年下	「初雪」 「リンゴとポンカン」 「茂作じいさん」	大木実 赤岡江里子 小林純一
五年上	「雲」 「山頂」	山村暮鳥 原田直友
五年下	「白い建物」 「かきの実」 「ふるさと」	村野四郎 与田準一 高野辰之
六年上	「心に太陽を持って」 「へびのうた」	ツェーザル・フライシュン 山本有三訳 室生犀星
六年下	「スポーツ」 「小さい勇氣こそ」 「巢立ち」	鶴見正夫 東井英雄 松永佳一

平成4年度(1992) 日本書籍 「わたしたちの小学国語」 中田祝夫ほか

一年上	「はしるのだいすき」 「おかあさん」 「ちくたくてくはいちねんせいだ」 「かたつむり」	まどみちお 田中ナナ 与田準一 リユー・ユイ 生沢万起夫 訳
一年下	「しゃぼん玉」 「いるか」	こいけともし 谷川俊太郎
二年上	「たんぼぼ」	川崎洋
二年下	わらべ歌「ずいずいずっころばし」 「世界じゅうの海が」	イギリス民謡
三年上	「なわ一本」	高木あき子
三年下	「いっしょ」 「三年よ」	谷川俊太郎 阪田寛夫
四年上	「春の歌」 「はじめてー」	草野心平 原田直友
四年下	「初雪」 「リンゴとポンカン」 「うち 知ってんねん」	大木実 赤岡江里子 永田陽子
五年上	「雲」	山村暮鳥

	「山頂」	原田直友
五年下	「レモン」 「かきの実」 「ふるさと」	はたちよしこ 与田準一 高野辰之
六年上	「スポーツ」 「紙風船」	鶴見正夫 黒田三郎
六年下	「あこがれ」 「雪」 短歌と俳句	新川和江 三好達治

平成8年度(1996) 日本書籍 「わたしたちの小学国語」 古川足日ほか

一年上	なし	なし
一年下	「しゃぼん玉」 「いるか」	こいけともこ 谷川俊太郎
二年上	「たんぽぽ」	川崎洋
二年下	「花いちもんめ」 「ごんべんさんの赤ちゃん」 「ずいずいっころばし」	童謡
三年上	「なわ一本」	高木あきこ
三年下	「手紙」 「三年よ」	鈴木敏夫 阪田寛郎
四年上	「春の歌」 「いろ」	草野心平 谷川俊太郎
四年下	なし	なし
五年上	「雲」 「野のまつり」	山村暮鳥 新川和江
五年下	「レモン」 「かきの実」 「ふるさと」	はたちよしこ 大木実 高野辰之
六年上	「出発するのです」 「紙風船」	山本瓊子 黒田三郎
六年下	「あこがれ」 「雪」 「飛び立つ」	新川和江 三好達治 小森香子

平成12年度(2000) 日本書籍 「わたしたちの国語」 古田足日 安岡章太郎ほか

一年上	「はしるのだいすき」 「かたつむり」 「ちくたくてくはいちねんせいだ」 「しっぽ」	まどみちお リユー・ユイ 与田準一 小池知子
一年下	「しゃぼん玉」	小池知子

	「いるか」	谷川俊太郎
二年上	「たんぼぼ」	川崎洋
二年下	童謡 「花いちもんめ」「ぼうが一本あったとさ」「上がり目、下り目」	
三年上	「なわ一本」	高木あき子
三年下	「手紙」 「三年よ」	鈴木敏夫 阪田寛夫
四年上	「春の歌」 「いろ」	草野心平 谷川俊太郎
四年下	「初雪」 「リンゴとポンカン」 「うち 知ってんねん」	大木実 赤岡江里子 永田陽子
五年上	「雲」 「村のまつり」	山村暮鳥 新川和江
五年下	「レモン」 「かきの実」 「ふるさと」	はたちよしこ 与田準一 高野辰之
六年上	「雑草」 「紙風船」	北川冬彦 黒田三郎
六年下	「雪」	三好達治

รายการกรวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษา สำนักพิมพ์มิตสึมุระโตะโช
(Mitsumuratosho)

光村図書 昭和 29 年度～平成 26 年度（西暦 1954 年～2014 年）

○発行年度（西暦）、発行者、「教科書名」、代表著作者（監修者）

○昭和 29 年度(1954) 光村図書 「小学新国語」 垣内松三ほか

一年上	なし	なし
一年下	「あめあめふれふれ」	なし
二年上・下	なし	なし
三年上	なし	なし
三年下	「雪の日」	なし
四年上・下	なし	なし
五年上	短歌と俳句	伊藤左千夫、岡本かの子、 佐々木信綱ほか
五年下	なし	なし
六年上・下	なし	なし

○昭和 33 年度(1958) 光村図書 「小学新国語」 石森延男ほか

一年上・下	なし	なし
二年上・下	なし	なし

三年上・下	なし	なし
四年上・下	なし	なし
五年上	なし	なし
五年下	「麦ふみ」 「冬の山を見ていると」	無記載 百田宗治
六年上	児童の詩	
六年下	なし	なし

○昭和 35 年度(1960) 光村図書 「小学新国語」 石森延男ほか

一年上・下	なし	なし
二年上	なし	なし
二年下	「えいが」 「お月夜」	北原白秋 北原白秋
三年上・下	なし	なし
四年上	「帰り道」	百田宗治
四年下	「ゆき」	草野心平
五年上	「ポプラ星」 「麦ふみ」 「冬の山を見ていると」	与田準一 丸山薫 百田宗治
五年下	なし	なし
六年上	「春の歌」	草野心平
六年下	「町のしぐれ」 「酔夜」	木下夕爾 田中冬二

○昭和 39 年度(1964) 光村図書 「小学新国語」 石森延男ほか

一年上・下	なし	なし
二年上・下	なし	なし
三年上	「待ちぼうけ」	北原白秋
三年下	「春の電車」	木下夕爾
四年上	なし	なし
四年下	「にぎりこぶし」	村野四郎
五年上	「川のゆくえ」	大木実
五年下	「北の音」	丸山薫
六年上	「たかのはね」	永瀬清子
六年下	なし	なし

○昭和 42 年度(1967) 光村図書 「小学新国語」 石森延男ほか

一年上・下	なし	なし
-------	----	----

二年上・下	なし	なし
三年上	「ひばりのす」 「待ちぼうけ」	木下夕爾 北原白秋
三年下	なし	なし
四年上	なし	なし
四年下	「にぎりこぶし」	村野四郎
五年上	「川のゆくえ」	大木実
五年下	「おこっている海」	百田宗治
六年上	「たかのはね」	永瀬清子
六年下	なし	なし

○昭和 46 年度(1971) 光村図書 「小学新国語」 石森延男ほか著

一年上	なし	
一年下	「ぶらんこ」 「犬があるく」 「くじらぐも」	おかむら たみ まど みちお なかがわりえこ
二年上	「原っぱ」 「あり」 「チビクロサンボ」	しみずたみ子 みつこしさちお
二年下	「おかあさんの顔」 「雪かきぼうき」	ながさきげんのすけ よだじゅんいち
三年上	「ああ、どこから」 「はじめて小鳥がとんだとき」	まどみちお はらだなおとも
三年下	「新しい歯」 「小鳥のしろ」	よだじゅんいち みやいりれい子
四年上	「から」 「ばら」	宮入黎子 羽曾根忠
四年下	「ここに手がある」 「三日月」	江口泰一 松谷みよ子
五年上	「あじさい」 「海を見に行く」	三越左千夫 野長瀬正夫
五年下	「茂作じいさん」 「冬の山を見ていると」	小林純一 百田宗治
六年上	児童の詩	
六年下	「冬の子ども」 「ゆずり葉」	高村光太郎 河井醉名

○昭和 49 年度(1974) 光村図書 「小学新国語」 石森延男ほか著

一年上	なし	
一年下	「くじらぐも」 「ぶらんこ」	なかがわりえこ おかむら たみ

	「犬があるく」	まど みちお
二年上	なし	
二年下	「おかあさんの顔」 「雪かきぼうき」	ながさきげんのすけ よだじゅんいち
三年上	「ああ、どこから」 「はじめて小鳥がとんだとき」	まどみちお はらだなおとも
三年下	「新しい歯」 「小鳥のしろ」	よだじゅんいち みやいりれい子
四年上	「から」 「ばら」	宮入 黎子 羽曾根忠
四年下	「ここに手がある」 「三日月」	江口 泰一 松谷みよ子
五年上	「あじさい」 「海を見に行く」	三越左千夫 野長瀬正夫
五年下	「茂作じいさん」 「冬の山を見ていると」	小林純一 百田宗治
六年上	児童の詩	
六年下	「冬の子ども」 「ゆずり葉」	高村光太郎 河井 醉名

昭和 52 年度(1977) 光村図書 「小学新国語」 石森延男 ほか

一年上	「おさるがふねをかきました」	まどみちお
一年下	「くじらぐも」 「ゆきの中の子犬」 「ぶらんこ」	なかがわりえこ すずきとしちか おかむら たみ
二年上	なし	
二年下	「あひるの歌」 「雪かきぼうき」	室生犀星 よだじゅんいち
三年上	「風」 「夕日がせなかをおしてくる」	えのゆずる 阪田寛夫
三年下	「こんこんこな雪ふる朝に」 「ふんすい」	三好達治 清水たみ子
四年上	「春の歌」 「かぼちゃのつるが」	草野心平 原田直友
四年下	「三日月」 「冬のすばこ」	松谷みよ子 山本和夫
五年上	「川」	谷川俊太郎
五年下	「きかん車」	中野重治
六年上	短歌 俳句	島木赤彦、若山牧水 夏目漱石、山口誓子、正岡 子規、高浜虚子
六年下	「なわとびする少女」	藤原定

	「ゆずり葉」	河井醉茗
--	--------	------

谷川俊太郎、草野心平など戦後詩、現代詩の詩人の作品。また、室生犀星などの古典。三好達治、中野重治の名前も。

昭和 55 年度(1980) 「国語」 光村図書 石森延男ほか

一年上 かざぐるま	「おさるがふねをかきました」	まどみちお
一年下 ともだち	「くじらぐも」	なかがわりえこ
二年上 たんぽぽ	「おうむ」 「あかいカーテン」 「ガラスのかお」	つるみまさお みずかみかずよ みついふたぼこ
二年下 赤とんぼ	なし	
三年上 わかば	「ひばりのす」 「夕日がせなかをおしてくる」	木下夕爾 阪田寛夫
三年下 あおぞら	なし	
四年上 かがやき	「春の歌」 「かぼちゃのつるが」	草野心平 原田直友
四年下 はばたき	なし	
五年上 銀河	「虻」 「若葉よ来年は海へゆこう」 「春」 「晴れ間」 「海雀」	嶋岡辰 金子光晴 坂本遼 三木露風 北原白秋
五年下 大地	なし	
六年上 創造	「雪」 「影」 「楽器」 「動物たちの恐ろしい夢のなか に」 短歌と俳句	三好達治 八木重吉 北川冬彦 川崎洋
六年下 希望	「生きる」 「ゆずり葉」 「支度」	谷川俊太郎 河井醉茗 黒田三郎

黒田三郎、北川冬彦など戦後詩の作家。また、モダニズム詩の大家、金子光晴の晩年の作品など散見される。

昭和 58 年度(1983) 「国語」 光村図書 石森延男ほか

一年上 かざぐるま	「おさるがふねをかきました」	まどみちお
一年下 ともだち	「くじらぐも」	なかがわりえこ
二年上 たんぽぽ	「おうむ」 「あかいカーテン」 「ガラスのかお」	つるみまさお みずかみかずお みついふたぼこ

二年下 赤とんぼ	なし	
三年上 わかば	「ひばりのす」 「夕日がせなかをおしてくる」	木下夕爾 阪田寛夫
三年下 あおぞら	なし	
四年上 かがやき	「春の歌」 「かぼちやのつるが」	草野心平 原田直友
四年下 はばたき	「ケムシ」 「いびき」 「ヒョウタン」 「えんとつ」	まどみちお まどみちお まどみちお まどみちお
五年上 銀河	「虻」 「春」 「晴れ間」 「海雀」	嶋岡辰 坂本遼 三木露風 北原白秋
五年下 大地	なし	
六年上 創造	なし	
六年下 希望	「生きる」 「ゆずり葉」 「支度」	谷川俊太郎 河井醉茗 黒田三郎

昭和 61 年度(1986) 光村図書 「国語」 石森延男ほか

一年上 かざぐるま	「あかるいおひさま」 「おはようっていいな」 「あいうえお・ん」	くどうなおこ なかがわりえこ つるみまさお
一年下 ともだち	「くじらぐも」	なかがわりえこ
二年上 たんぼぼ	「ふきのとう」 「ガラスのかお」 「水たまり」 「てんらん会」	くどうなおこ みついふたばこ ぶしかえつこ しげのたみぞう
二年下 赤とんぼ	なし	
三年上 わかば	「ひばりのす」 「夕日がせなかをおしてくる」 「さかさのさかさは、さかさ」	木下夕爾 阪田寛夫 川崎洋
三年下 あおぞら	児童の詩	
四年上 かがやき	「春の歌」 「かぼちやのつるが」 「年めぐりーしりとり唄ー」	草野心平 原田直友 阪田寛夫
四年下 はばたき	児童の詩	
五年上 銀河	「虻」 「春」 「われは草なり」 「海雀」	嶋岡辰 坂本遼 高見順 北原白秋

五年下 大地	児童の詩	
六年上 創造	短歌と俳句	山部赤人、紀友則、源実朝、与謝野晶子、北原白秋など
六年下 希望	児童の詩 「生きる」 「ゆずり葉」 「支度」	谷川俊太郎 河井醉茗 黒田三郎

平成元年(1989) 光村図書 「国語」 石森延男ほか

一年上 かざぐるま	「あかるいおひさま」 「おはようっていいな」 「あいうえお・ん」	くどうなおこ なかがわりえこ つるみまさお
一年下 ともだち	「くじらぐも」	なかがわりえこ
二年上 たんぼぼ	「ふきのとう」 「ガラスのかお」 「せいのみ」 「てんらん会」	くどうなおこ みつふたばこ ぶしかえつこ しげのたみぞう
二年下 赤とんぼ	なし	
三年上 わかば	「夕日がせなかをおしてくる」 「さかさのさかさは さかさ」	阪田寛夫 川崎洋
三年下 あおぞら	なし	
四年上 かがやき	「春の歌」 「かぼちゃのつるが」 「年めぐりーしりと唄ー」	草野心平 原田直友 阪田寛夫
四年下 はばたき	児童の詩	
五年上 銀河	「虻」 「春」 「われは草なり」 「海雀」	嶋岡辰 坂本遼 高見順 北原白秋
五年下 大地	児童の詩	
六年上 創造	短歌と俳句	山部赤人、紀友則、源実朝、与謝野晶子、北原白秋など
六年下 希望	「生きる」 「ゆずり葉」 「支度」	谷川俊太郎 河井醉茗 黒田三郎

平成4年度(1992) 光村図書 「国語」 栗原一登 井上靖ほか

一年上 かざぐるま	「うたにあわせてあいうえお」 「ぶらんこ」	くどうなおこ もりやまみやこ
-----------	--------------------------	-------------------

一年下 ともだち	「くじらぐも」	なかがわえりこ
二年上 たんぽぽ	「ふきのとう」 「くまさん」 「おなかのへるうた」	くどうなおこ まどみちお 阪田寛夫
二年下 赤とんぼ	児童の詩	
三年上 わかば	「みいつけた」 「朝が来ると」	岸田裕子 まどみちお
三年下 あおぞら	児童の詩	
四年上 かがやき	「春の歌」 「屋久島の杉の木」	草野心平 川崎洋
四年下 はばたき	児童の詩	
五年上 銀河	「馬でかければ」 「われは草なり」 「りんご」	みずかみかずよ 高見順 山村暮鳥
五年下 大地	児童の詩	
六年上 創造	短歌と俳句	志貴皇、藤原敏明、源実朝 、斎藤茂吉、北原白秋 松尾芭蕉、与謝蕪村、正岡 子規など
六年下 希望	「生きる」 「ゆずり葉」 「えぞまつ」	谷川俊太郎 河井醉茗 神沢利子

平成8年度(1996) 光村図書 「国語」 栗原一登 井上靖ほか

一年上 かざぐるま	「うたにあわせてあいうえお」 「ぶらんこ」	くどうなおこ もりやまみやこ
一年下 ともだち	「くじらぐも」	なかがわえりこ
二年上 たんぽぽ	「ふきのとう」 「くまさん」 「おなかのへるうた」	くどうなおこ まどみちお 阪田寛夫
二年下 赤とんぼ	なし	
三年上 わかば	「わたしと小鳥とすずと」 「どきん」	金子みすゞ 谷川俊太郎
三年下 あおぞら	なし	
四年上 かがやき	「春の歌」 「屋久島の杉の木」	草野心平 川崎洋
四年下 はばたき	なし	
五年上 銀河	「馬でかければ」 「われは草なり」	みずかみかずよ 高見順
五年下 大地	児童の詩	
六年上 創造	短歌と俳句	志貴皇、藤原敏明、源実朝 、斎藤茂吉、北原白秋

		松尾芭蕉、与謝蕪村、正岡子規など
六年下 希望	「生きる」 「ゆずり葉」	谷川俊太郎 河井醉茗

平成 12 年度(2000) 光村図書 「国語」 宮地裕ほか

一年上 かざぐるま	「うたにあわせてあいうえお」 「ぶらんこ」	くどうなおこ もりやまみやこ
一年下 ともだち	「くじらぐも」 「あるけ あるけ」	なかがわりえこ つるみまさお
二年上 たんぽぽ	「ふきのとう」 「大きくなあれ」 「くまさん」	くどうなおこ 阪田寛夫 まどみちお
二年下 赤とんぼ	「てんとうむし」	川崎洋
三年上 わかば	「わたしと小鳥とすずと」 「なくぞ」	金子みすず 谷川俊太郎
三年下 あおぞら	「りん りりん」	岸田衿子
四年上 かがやき	「春のうた」 「夕立」	草野心平 みずかみかずよ
四年下 はばたき	「誰かが星を見ていた」	新沢としひこ
五年上 銀河	「われは草なり」 「海雀」 「あなたへ」	高見順 北原白秋 小泉周二
五年下 大地	「月夜のみみずく」	ジュイン・ヨーレン 工藤直子・訳
六年上 創造	短歌と俳句（首数が減る） 「あいたくて」	工藤直子
六年下 希望	「言葉の橋」 「生きる」 「ゆずり葉」	宮地裕 谷川俊太郎 河井醉茗

特徴として、同時代の比較的若い詩人の作品が散見される。

平成 14 年度(2002) 光村図書 「国語」 宮地裕ほか

一年上 かざぐるま	「うたにあわせてあいうえお」 「ともだち」	くどうなおこ まどみちお
一年下 ともだち	「くじらぐも」 「あるけ あるけ」	なかがわりえこ つるみまさお
二年上 たんぽぽ	「ふきのとう」 「おおきなあれ」	くどうなおこ 阪田寛夫
二年下 赤とんぼ	「いるか」	谷川俊太郎
三年上 わかば	「わたしと小鳥と鈴と」	金子みすず

三年下 あおぞら	「りん りりん」	岸田衿子
四年上 かがやき	「アサガオ」 「春のうた」	まどみちお 草野心平
四年下 はばたき	なし	なし
五年上 銀河	「ふるさと」 「海雀」 「ガラスの窓の向うで」 「あなたへ」	高野辰之 北原白秋 立原道造 小泉周二
五年下 大地	「月夜のみみずく」	ジェイン=ヨーレン 工藤直子 子訳
六年上 創造	「あいたくて」	工藤直子
六年下 希望	「生きる」 「言葉の橋」	谷川俊太郎 宮地裕

平成 17 年度(2005) 光村図書 「国語」 宮地裕ほか

一年上 かざぐるま	「はる」 「うたにあわせてあいうえお」 「ともだち」	なかがわりえこ くどうなおこ まどみちお
一年下 ともだち	「くじらぐも」	なかがわりえこ
二年上 たんぽぽ	「ふきのとう」 「おおきくなあれ」	くどうなおこ 阪田寛夫
二年下 赤とんぼ	「いるか」	谷川俊太郎
三年上 わかば	「わたしと小鳥とすずと」 「キリン」	金子みすゞ まどみちお
三年下 あおぞら	なし	
四年上 かがやき	「ぼく」 「春のうた」	木村信子 草野心平
四年下 はばたき	なし	なし
五年上 銀河	「時間」 「海雀」 「雪」 「未確認飛行物体」	三木露風 北原白秋 三好達治 入沢康夫
五年下 大地	「月夜のみみずく」 「ねぎぼうず」 「ケムシ」 「耳」 「蝶」	ジェイン=ヨーレン 工藤直子 子訳 みずかみかずよ まどみちお ジャン=コクトー 堀口大學訳 ジュール=ルナール 岸田國士訳
六年上 創造	「船」 「りんご」	山之口獺 山村暮鳥

六年下 希望	「言葉の橋」 「生きる」	宮地裕 谷川俊太郎
--------	-----------------	--------------

平成 23 年度(2011) 光村図書 「国語」 宮地裕ほか

一年上 かざぐるま	「はる」 「うたにあわせてあいうえお」 「おさるがふねをかきました」	なかがわりえこ くどうなおこ まどみちお
一年下 ともだち	「くじらぐも」 「てんとうむし」	なかがわりえこ 川崎洋
二年上 たんぽぽ	「ふきのとう」 「おおきくなあれ」	くどうなおこ 阪田寛夫
二年下 赤とんぼ	「だれかしら」	与田準一
三年上 わかば	「どきん」 「わたしと小鳥とすずと」 「みつけた」	谷川俊太郎 金子みすず 岸田衿子
三年下 あおぞら	「はしる はしる」 「じゃがいも」 「雪」	まどみちお 大久保テイ子 山村暮鳥
四年上 かがやき	「忘れもの」 「春のうた」 「ぼくは川」	高田敏子 草野心平 阪田寛夫
四年下 はばたき	「のはらうた」	工藤直子
五年 銀河	「丘の上の学校で」 「われは草なり」	那須貞太郎 高見順
六年 創造	「せんねん まんねん」 「生きる」 「言葉の橋」	まどみちお 谷川俊太郎 宮地裕

平成 26 年度(2014) 光村図書 「国語」 甲斐睦朗 ほか

一年上 かざぐるま	「あさ」	なかがわりえこ
一年下 ともだち	「くじらぐも」 「てんとうむし」	なかがわりえこ 川崎洋
二年上 たんぽぽ	「ふきのとう」 「おおきくなあれ」	くどうなおこ 阪田寛夫
二年下 赤とんぼ	「てのひらを太陽に」	やなせたかし
三年上 わかば	「どきん」 俳句 「わたしと小鳥とすずと」 「山のとっぺん」	谷川俊太郎 芭蕉、蕪村 金子みすず 岸田衿子
三年下 あおぞら	短歌 「雪」 「ゆき」	良寛 三好達治 草野心平

	「雪」	山村暮鳥
四年上 かがやき	「春のうた」 「忘れもの」 「僕は川」 短歌・俳句	草野心平 高田敏子 阪田寛夫 志貴皇子、蕪村、芭蕉
四年下 はばたき	「のはらうた」 百人一首	工藤直子
五年 銀河	「ふるさと」 「からたちの花」	室生犀星 北原白秋
六年 創造	「支度」 「せんねん まんねん」 「未知へ」 「生きる」	黒田三郎 まどみちお 木村信子 谷川俊太郎

รายการกรวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษา สำนักพิมพ์โตเกียวโชเซะเกกิ

(Tokyoshoseki)

東京書籍 昭和 25 年度～平成 26 年度 (西暦 1950 年～2014 年)

○発行年度 (西暦)、発行者、「教科書名」、代表著作者 (監修者)

昭和 25 年度(1950) 東京書籍 「新しい国語」 柳田国男

一ねん上・下	なし	
二ねん上・下	なし	
三ねん上・下	なし	
四年上・下	なし	
五年上	なし	
五年下	「大漁」 「まめ運び」	大木実 作者不明
六年上	なし	
六年下	「心に太陽を持って」	山本有三

昭和 29 年度(1954) 東京書籍 「新しい国語」 柳田国男

一ねん上・中・下	なし	
二ねん上・下	なし	
三ねん上・下	なし	
四年上・下	なし	
五年上	なし	
五年下	「大漁」	大木実
六年上	「夜あけの歌」	小野十三郎
六年下	欠本	

昭和 30 年度(1955) 東京書籍 「新編 新しい国語」 柳田国男

一ねん(I・II・III)	なし	
二ねん(I・II)	なし	
三ねん(I・II)	なし	

四年(Ⅰ)	「波」 「いわし」	作者不明
四年(Ⅱ)	児童作品	
五年(Ⅰ・Ⅱ)	なし	
六年(Ⅰ)	「にれの町」	百田宗治
六年(Ⅱ)	「考える人」	白田正五

昭和 36 年度(1960) 東京書籍 「新しい国語」 柳田国男・岩淵悦太郎

一ねん(Ⅰ・Ⅱ・Ⅲ)	なし	
二ねん(Ⅰ)	なし	
二ねん(Ⅱ)	児童作品	
三ねん(Ⅰ)	「馬」 「ちちしぼり」	野村あつし 古山たけし
三ねん(Ⅱ)	「とりいれの日」	森川大作
四年(Ⅰ)	なし	
四年(Ⅱ)	「機関車」	近藤東
五年(Ⅰ)	「自由な海」 児童作品	丸山薫
五年(Ⅱ)	「木の中の人」 「月の光」	丸山薫 大木実
六年(Ⅰ)	なし	
六年(Ⅱ)	俳句 「秋の流いき」	(一茶、蕪村、芭蕉) 尾崎喜八

昭和 39 年度(1964) 東京書籍 「新編 新しい国語」 時枝誠記・成瀬正勝

一ねん上・下	なし	
二ねん上	「あかちゃん」 「なみ」 「麦」	作者不明
二ねん下	なし	
三年上	「あり」 「新しいは」 「山のちょう上」 「おかあさんのとこ屋さん」 「おとうさん」	作者不明 原田直友 与田準一 作者不明
三年下	なし	
四年上	「ふんすい」 「かぼちやのつるが」 「キャッチボール」 「シャボン玉」 「ものの中」	清水たみ子 原田直友 百田宗治 作者不明 作者不明
四年下	なし	
五年上	「花ふぶき」	阪本越郎

	「指」 「自由な海」 「かに」 「てんぷら」	大木実 丸山薫 星野秋子 村木広子
五年下	なし	
六年上	「岩」 「おばあさんの手」 「蔵王の山に」 短歌と俳句	江口榛一 高田敏子 佐藤さち子 (柿本人麻呂・良寛・正岡 子規・芭蕉・蕪村)
六年下	「山いも」(研究分の対象)	大関松三郎

昭和43年(1968) 東京書籍 「新訂 新しい国語」 時枝誠記・成瀬正勝

一ねん上	なし	
一ねん下	「てつぼう」 「うさぎ」	作者不明
二ねん上	「あかちゃん」 「でんでんむし」 「えんどう」	作者不明
二ねん下	なし	
三年上	「あぶく」 「あり」 「あさり屋さん」	作者不明
三年下	なし	
四年上	「山の道」 「キャッチボール」 「ふなつり」 「けんか」	小林純一 百田宗治 作者不明
四年下	なし	
五年上	「花ふぶき」 「指」 「大きい声」 「てんぷら」 「夕だち」	阪本越郎 大木実 原田直友 村木広子 前田治
五年下	なし	
六年上	「おばあさんの手」 「港」 「蔵王の山に」 短歌と俳句	高田敏子 小林純一 佐藤さち子 (柿本人麻呂・良寛・石川 啄木・芭蕉・蕪村・一茶)
六年下	なし	

昭和45年度(1970) 東京書籍 「新しい国語」 大石初太郎 ほか

一ねん上	なし	
一ねん下	「おもちゃさ」 「ゆき子ちゃん」	作者不明
二ねん上	「しゃぼん玉」 「かげぼうし」	作者不明
二ねん下	「りんごふき」 「小鳥」	作者不明
三年上	「朝の教室」 「大きな木」 「赤ペン」	作者不明
三年下	「リレー」 「貝づか」	作者不明
四年上	「山の道」 「初あゆ」	小林純一 平木二六
四年下	「海の夕焼け」 「白い建物」	浦かずお 村野四朗
五年上	「春の川」 「きりん」 「花ふぶき」 児童作品	山村暮鳥 まどみちお 阪本越郎
五年下	「これの町」	百田宗治
六年上	「蔵王の山に」 「港」 「最低にして最高の道」 児童作品	佐藤さち子 小林純一 高村光太郎
六年下	短歌と俳句 「山いも」(研究文の対象)	(柿本人麻呂・芭蕉・与謝 蕪村・正岡子規ほか) 大関松三郎

昭和 49 年度(1974) 東京書籍 「新しい国語」 大石初太郎 ほか

一年上	欠本	
一年下	なし	
二年上	「雨のうた」 「さくらんぼ」	鶴見正夫 高田敏子
二年下	「りんごふき」「小鳥」	いずれも作者名未記載
三年上	「音楽会」「かみなり」「赤べこ」	いずれも作者名未記載
三年下	「夕日がせなかをおしてくる」 「ほんとうの顔」	阪田寛夫 原田直友
四年上	「わた毛のたんぽぽ」 「えんどう」 「土」	佐藤義美 原田直友 三好達治
四年下	「くじゃく」 「白い建物」	まどみちお 村野四郎

五年上	「北の春」 「花ふぶき」	丸山薫 阪本越郎
五年下	「これの木」	百田宗治
六年上	「春になって」 「ぼくの家だけあかりがともらない」 「蔵王の山に」	千家元麿 野長瀬正夫 佐藤さち子
六年下	短歌⇒万葉集 古今集 俳句 詩「山いも」	藤原定家 良寛 与謝野晶子、正岡子規、石川啄木、若山牧水など 松尾芭蕉、与謝蕪村、小林一茶、正岡子規など 大関松三郎

昭和 55 年度(1980) 東京書籍 「新しい国語」 岩淵悦太郎ほか

一年上	なし	
一年下	「おさるがふねをかきました」	まどみちお
二年上	「ちょうちとハンカチ」 「なみは手かな」	みやさわしょうじ こわせたまみ
二年下	「じっと見ていると」 「ぼったの歌」	高田としこ おうちやすゆき
三年上	「新しい歯」 「すいれんのはっぱ」	与田準一 浦かずお
三年下	「夕日がせなかをおしてくる」 「おちば」	阪田寛夫 三越左千夫
四年下	「白い建物」 「土」 「シャボン玉」	村野四郎 三好達治 ジャン・コクトー 堀口大學 訳
五年上	「からす」 「お父さんの手」 「麦畑」	白岩晃 伊藤順子 布施伴子
五年下	「山からおりてきた人」 「キンキン光る」 「海とこおろぎ」	原田直友 草野心平 大木惇夫
六年上	なし	
六年下	「コスモス」 「雁」 短歌と俳句	阪田寛夫 千家元麿 藤原定家、正岡子規、与謝野晶子、北原白秋、松尾芭蕉、与謝蕪村、小林一茶など

フランス詩のコクトーがつかわれている。

昭和 61 年度(1986) 東京書籍 「新しい国語」 金田一春彦ほか

一年上	なし	
一年下	「ほしたふとん」 「おさるがふねをかきました」	てづかしょうぞう まどみちお
二年上	「なみは手かな」 「うしのそば」	こわせたまみ まどみちお
二年下	「ふきのとう」 「食べもの」	みずかみかずよ なかえとしお
三年上	「金のストロー」 「すいれんのはっぱ」 「夕日がせなかをおしてくる」 「おちば」	みずかみかずよ 浦かずお 阪田寛夫 三越左千夫
三年下	「はつゆき」 「うめの花」	大木実 宮沢章二
四年上	「花ふぶき」 「かぼちやのつるが」 「白い建物」 「三日月」	阪本越郎 原田直友 村野四郎 松谷みよ子
四年下	「かきの実」 「キリン」 「土」	与田準一 まどみちお 三好達治
五年上	「海」 「雑草のうた」 「野を歩けば」 「ぼくの家だけあかりがともらない」	川崎洋 鶴岡千代子 丸山薫 野長瀬正夫
五年下	俳句 「からすのうた」 「川」	石川啄木 室生犀星 谷川俊太郎
六年上	「白い馬」 「スポーツ」 「けれども大地は」 「雁」	高田敏子 鶴見正夫 新川和江 千家元麿
六年下	短歌と俳句 「紙風船」 「ゆき」 「人」	黒田三郎 草野心平 山之口獏

昭和 64 年度(1989) 東京書籍 「新訂 新しい国語」 金田一春彦 林四朗 坂倉篤義ほか

一年上	なし	
一年下	「ほしたふとん」 「おさるがふねをかきました」	てづかしょうぞう まどみちお
二年上	「なみは手かな」 「うしのそば」	こわせたまみ まどみちお

	「夕やけ」 「ぼったのうた」	おかむらたみ おうちやすゆき
二年下	「ふきのとう」 「食べもの」	みずかみかずよ なかえとしお
三年上	「金のストロー」 「すいれんのはっぱ」 「夕日がせなかをおしてくる」 「おちば」	みずかみかずよ 浦かずお 阪田寛夫 三越左千夫
三年下	「はつゆき」 「うめの花」	大木実 宮沢章二
四年上	「花ふぶき」 「かぼちやのつるが」 「白い建物」 「三日月」	阪本越郎 原田直友 村野四郎 松谷みよ子
四年下	「かきの実」 「キリン」 「土」	与田準一 まどみちお 三好達治
五年上	「海」 「雑草のうた」 「野を歩けば」 「ぼくの家だけあかりがともらない」	川崎洋 鶴岡千代子 丸山薫 野長瀬正夫
五年下	「石川啄木の作品」 「からすのうた」 「川」	石川啄木 室生犀星 谷川俊太郎
六年上	「白い馬」 「スポーツ」 「けれども大地は」 「雁」	高田敏子 鶴見正夫 新川和江 千家元麿
六年下	短歌と俳句 「紙風船」 「ゆき」 「人」	黒田三郎 草野心平 山之口貌

平成4年度(1992) 東京書籍 「新しい国語」 山口明徳 ほか

一上	なし	
一下	「おさるがふねをかきました」 「あいさつ」	まどみちお しょうじたけし
二上	「かえるのあまがさ」 「なみは手かな」	よだじゅんいち こわせたまみ
二下	「てつぼう」 「食べもの」	いといしげさと なかえとしお
三上	「春」 「金のストロー」	原田直友 みずかみかずよ

	「すいれんのはっぱ」	浦かずお
三下	「夕日がせなかをおしてくる」 「なわ一本」	阪田寛夫 高木あきこ
四上	「春」 「ちょうちょ」	尾上尚子 羽曾部忠
四下	「えんそく」 「土」 「涙」	小野十三郎 三好達治 川崎洋
五上	「川」 「雑草のうた」	谷川俊太郎 鶴岡千代子
五下	「石川啄木の作品」 「ふるさと」 「ぼくの家だけあかりがともらない」	石川啄木 室生犀星 野長瀬正夫
六上	「北の春」 「スポーツ」 短歌と俳句	丸山薫 鶴見正夫
六下	「けれども大地は」 「にぎりこぶし」	新川和江 村野四朗

平成8年度(1996) 東京書籍 「新編 新しい国語」 山口明穂 ほか

一上	なし	
一下	「おさるがふねをかきました」 「あいさつ」	まどみちお しょうじたけし
二上	「みどりのしばふにあめよふれ」 「かえるのあまがさ」	マザーグース/谷川俊太郎 訳 よだじゅんいち
二下	「シーソーにのったら」 「てつぼう」	きしだえりこ いといしげさと
三上	「春」 「かたつむり」 「夕日がせなかをおしてくる」	原田直友 土田明子 阪田寛夫
三下	「ひみつ」 「たんぼ」	中江俊夫 草野心平
四上	「ふしぎ」 「よかったなあ」	金子みすゞ まどみちお
四下	「土」 「ざんざん雨」 「涙」	三好達治 間所ひさこ 川崎洋
五上	「川」 「ぼくの家だけあかりがともらない」	谷川俊太郎 野長瀬正夫
五下	「生きのびたサケ」	鶴見正夫

	「ふるさと」	室生犀星
六上	「北の春」 「けやきの空」 「かくれんぼ」	丸山薫 羽曾部忠 黒田三郎
六下	短歌と俳句 「地球のこどもたちへ」	シム・シメール/小梨直訳

平成12年度(2000) 東京書籍 「新訂 新しい国語」 山口明穂 ほか

一上	なし	
一下	なし	
二上	「たけのこ ぐん」 「かえるのあまがさ」	ぶしかえつこ よだじゅんいち
二下	「たんぼぼ ぼ」 「なぞなぞ」 「いるか」 「食べもの」	阪田寛夫 小野寺悦子 谷川俊太郎 中江俊夫
三上	「ひみつ」 「ほんまやで」 「夕日がせなかをおしてくる」	中江俊夫 畑中圭一 阪田寛夫
三下	なし	
四上	「ふしぎ」 「よかったなあ」	金子みすゞ まどみちお
四下	「みあげれば宇宙」	工藤直子
五上	「生きのびたサケ」 「水のころ」 短歌と俳句	鶴見正夫 高田敏子
五下	「生きる」	谷川俊太郎
六上	「北の春」 「けやきの空」 「五月」	丸山薫 羽曾部忠 室生犀星
六下	「地球のこどもたちへ」	シム・シメール/小梨直訳

平成14年度(2002) 東京書籍 「新しい国語」 角野栄子 倉持保男 西本鶏介ほか

一上	なし	
一下	「さる・るるる」 「なぞなぞ」 「いるか」	ごみたろう おのでらえつこ 谷川しゅんたろう
二上	「たけのこ ぐん」 「かえるのあまがさ」	ぶしかえつこ よだじゅんいち
二下	なし	
三上	「ひみつ」 「ほんまやで」 「夕日がせなかをおしてくる」	中江俊夫 畑中圭一 阪田寛夫

三下	なし	
四上	「ふしぎ」 「よかったなあ」	金子みすゞ まどみちお
四下	なし	
五上	「生きのびたサケ」 「水のころ」	鶴見正夫 高田敏子
五下	短歌と俳句 「生きる」	谷川俊太郎
六上	「北の春」 「けやきの空」 「五月」	丸山薫 羽曾部忠 室生犀星
六下	「地球のこどもたちへ」	シム・シメール/小梨直訳

平成 16 年度(2004) 東京書籍 「新しい国語」 角野栄子・小森茂・西本鶏介ほか

一上	「あめですよ」	とよたかずひこ
一下	「くもはがようし」	みやなかくもこ
二上	「はるのはな」 「おがわのはる」 「たけのこ ぐん」	おのでらえつこ あおとかいち ぶしかえつこ
二下	「金のストロー」 「夕やけ小やけ」	みずかみかずよ なかむらこう
三上	「とおくにみえる木」 「どきん」 「夕日がせなかをおしてくる」	岸田衿子 谷川俊太郎 阪田寛夫
三下	「木の葉」 「どこかで春が」	西村裕見子 百田宗治
四上	「春」 「ふしぎ」 「よかったなあ」	間所ひさこ 金子みすゞ まどみちお
四下	「水平線」 「あの町この町」	小泉周二 野口雨情
五上	「今日はきのうの続きだけれど」 「水のころ」 「山頂から」	みつはしちかこ 高田敏子 小野十三郎
五下	「あなたの心のなかに」 「この道」 百人一首	工藤直子 北原白秋
六上	「紙風船」 「野のまつり」 「五月」 「雪」	黒田三郎 新川和江 室生犀星 三好達治
六下	「いのち」 「ふるさと」	小海永二 高野辰之

平成 22 年度(2010) 東京書籍 「新しい国語」 小森茂 ほか

一上	「あめですよ」 「あるけあるけ」 「木」	とよたかずひこ つるみまさお しみずたみこ
一下	「くもはがようし」	みやなかくもこ
二上	「たけのこ ぐん」 「いろんなおとのあめ」 「空にぐうんと手をのばせ」	ぶしかえつこ きしだえりこ しんざわとしひこ
二下	「金のストロー」	みずかみかずよ
三上	「春の子ども」 「紙ひこうき」 「夕日がせなかをおしてくる」	門倉さとし 神沢利子 阪田寛夫
三下	「木の葉」	西村裕見子
四上	「春のスイッチ」 「ふしぎ」 「よかったなあ」	高階紀一 金子みすゞ まどみちお
四下	「水平線」 百人一首	小泉周二
五上	「あいたくて」 「水のこころ」 「山のあなた」 俳句	工藤直子 高田敏子 カール・ブッセ/上田敏訳
五下	「紙風船」	黒田三郎
六上	「ぼくらのもの」 「いま始まる新しいいま」 短歌	与田準一 川崎洋 与謝野晶子、子規、北原白秋
六下	「いのち」 「春に」	小海永二 谷川俊太郎

平成 26 年度(2014) 東京書籍 「新しい国語」 小森茂 ほか

一上	なし	
一下	「ありがとう」	しょうじたけし
二上	「たけのこ ぐん」 「いろんなおとのあめ」 「空にぐうんと手をのばせ」	ぶしかえつこ きしだえりこ しんざわとしひこ
二下	「あまやどり」	つるみまさお
三上	「春の子ども」 「紙ひこうき」 「夕日がせなかをおしてくる」	門倉さとし 神沢利子 阪田寛夫
三下	「ぼくがここに」	まどみちお
四上	「水平線」 「ふしぎ」	小泉周二 金子みすゞ

	「よかったなあ」	まどみちお
四下	「きみに」	和合亮一
五	「ぼくらのもの」 「紙風船」 「水のころ」 短歌・俳句(季節に関して・児童作品)	与田準一 黒田三郎 高田敏子
六	「いのち」 「生きる」 「いま始まる新しいいま」 「春に」	小海永二 谷川俊太郎 川崎洋 谷川俊太郎

ตัวอย่างเนื้อเรื่องอ่านและกวีนิพนธ์ “เมฆปลาวาฬ” จากหนังสือเรียนประถมศึกษาปีที่ 1 (5 หน้า)

⑩ みんなは、手を つないで、まさるい わに なるど、

「天まで とどけ、一、二、三」

と ジャンプしました。でも、ほんたのは、やっと

三十センチくらいです。

「もっど たかく、もっど たかく」

と、くどらが おうえんしました。

「天まで とどけ、一、二、三」

こんどは、五十センチくらい とべました。

「もっど たかく、もっど たかく」

と、くどらが おうえんしました。

「天まで とどけ、

一、二、三」

その とまでです。

いきなり、かぜが、みんなを

を 壁へ ふきとばしました。

そして、あっと、いう、まに、

せんせいと、子どもたちは、

手をつないだ、まま、くもの

くじらに のって、いきました。

四十
ページ
は
シ
ン

⑪「おあ、おあおあ」

くじらには、あおい

あおい、空の なかを、

けんきいっばい すすん

で、いきました。うみの

ほうへ、むらの ほうへ、

まらの ほうへ。

「みんなは、うたを

うたいました。空は、

どこまでも、どこまでも

つつきます。

